

Komparativna analiza Nacionalnih strategija održivog razvoja Republike Hrvatske i srednjoeuropskih zemalja članica Europske unije

Čavlović, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:345889>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Komparativna analiza Nacionalnih strategija održivog razvoja
Republike Hrvatske i srednjoeuropskih zemalja članica
Europske unije

Studentica: Martina Čavlović

Mentorica: dr. sc. Tijana Trako Poljak

Zagreb, rujan 2020.

Sadržaj

UVOD	2
I. Teorijska analiza održivog razvoja i održivosti	4
I.1. Pojam održivog razvoja i održivosti	4
I.2. Indikatori održivosti	10
I.3. Kritika koncepta održivog razvoja	12
II. Institucionalni ustroj i strateški dokumenti održivog razvoja	14
II.1. Međunarodne institucije i konferencije o održivom razvoju	14
II.2. Pregled institucionalnog ustroja i strateških dokumenata održivog razvoja na nacionalnoj razini	18
III. Komparacija osnovnih karakteristika i strukturnih forma nacionalnih strategija održivog razvoja	20
III.1. Opće informacija i definicija održivog razvoja	20
Komparacija	22
III.2. Analiza stanja	23
Komparacija	26
III.3. Ključna područja	26
Komparacija	35
III.4. Provedba	36
Komparacija	39
Zaključak	42
Literatura	44

UVOD

Održivi razvoj je koncept koji je posljednjih dvadeset do trideset godina privukao svjetsku pozornost. Kriza 70-ih godina prošlog stoljeća, uzrokovana industrijalizacijom, potaknula je potragu za rješenjima prekomjernog rasta broja stanovnika, prekomjernog trošenja prirodnih resursa te sve većeg onečišćenja. Održivi razvoj ponudio se kao rješenje problema neravnoteže između neobuzdanog rasta (materijalizam i konzumerizam) i očuvanja prirodnih resursa i okoliša. Na svjetskoj razini, koncept održivog razvoja stručno je, a potom i politički inauguriran 1987. godine, kada je u okviru Komisije za okoliš i razvitak UN-a izašao program *"Naša zajednička budućnost"* (Lay, 1998:9). Hrvatska se 1996. godine potpisivanjem *Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC)*, usvojene u New Yorku 1992. godine, te donošenjem Zakon o njezinom potvrđivanju u Hrvatskom saboru (Ministarstvo zaštite okoliša i prirode) opredijelila „za održivi gospodarski razvoj temeljen na održivoj poljoprivredi, šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama; energetskej politici usmjerenoj na energetske učinkovitost i postupno uvođenje obnovljivih izvora te pravu javnosti na sudjelovanje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš“ (Matešić, 2009:22). Na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2000. godine usvojena je *Milenijska deklaracija i Milenijski razvojni ciljevi* koji sadrže vrijednosti, principe i ciljeve UN-a za 21. stoljeće kao odgovor na globalne izazove te rokove za poduzimanje zajedničkih akcija (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova). Hrvatska je 2003. godine preuzela obveze i aktivno počela provoditi deklaraciju. Prilikom članstva u EU preuzete su obveze prilagodbe domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske unije, preuzimanje i provođenje strategija i okvira oblikovanja i provođenja politika. Među njima je i održivi razvoj, izrada strategije i slijeđenje iste. Republika Hrvatska je u veljači 2009. godine, u Hrvatskom saboru usvojila *Nacionalnu strategiju održivog razvoja*. Strategija sadrži temeljna načela i mjerila za određivanje ciljeva i prioriteta u promišljanju dugoročne preobrazbe prema održivom razvitku Republike Hrvatske (Ministarstvo zaštite okoliša i energetike). U Strategiji su određeni ključni izazovi na kojima Hrvatska mora raditi radi postizanja održivog razvitka. Izazovi su sljedeći: poticaj rasta broja stanovnika RH, okoliš i prirodna dobra, usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju, ostvarivanje socijalne kohezije i pravde, postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije, jačanje javnog zdravstva, povezivanje RH te zaštita Jadranskog mora, priobalja i otoka (*Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske*, 2009). S obzirom da je 2019. godine završilo i desetogodišnje razdoblje provođenja strategije, nameće se pitanje kako trenutno stojimo

usporedno s ostalim državama članicama Europske unije nakon desetogodišnje implementacije Strategije te što Hrvatska planira dalje činiti na temu održivog razvoja.

Cilj ovog rada jest provesti komparativnu analizu *Nacionalne strategije održivog razvoja Hrvatske* i država članica Europske unije iz hrvatske neposredne blizine - Mađarske i Slovenije. Također, usporedba će se napraviti i s dodatnom zemljom srednje Europe, članicom Europske unije, Republikom Austrijom. Zbog povijesne povezanosti (pripadnost svih analiziranih zemalja Austro-Ugarskoj i kasnije pripadnost Slovenije i Hrvatske Jugoslaviji) i sličnog razvoja (izlazak iz komunističkog/socijalističkog režima, tranzicija, ulazak u Europsku uniju) odabrane su ove srednjoeuropske članice EU. Komparativnom analizom *Nacionalne strategije održivog razvoja Republike Hrvatske* s navedenim državama dobit će se pregled sličnosti i razlika između strategija kako bi, usporedno s drugim zemljama iz okruženja, dobili uvid u prednosti ili nedostatke *Strategije Republike Hrvatske*, vidjeli što Hrvatska čini ili barem planira činiti na temu održivog razvoja i postoje li neka mjesta u kojima prednjači ili zaostaje pred drugima. Dobiveni uvid omogućit će davanje preporuka za sljedeću Strategiju, što je i svrha ovog rada.

Rad je podijeljen na uvod te na tri dijela. U prvom dijelu rada iznosim teorijsku pozadinu rada kroz postojeće teorije o održivom razvoju, prikaz uloge održivosti u kreiranju svjetske i nacionalne politike te same primjenjivosti, što će omogućit bolje razumijevanje i definiranje ključnih aktera, strategija i njihove provodljivosti. Drugi dio obuhvaća pregled institucionalnog ustroja i strateških dokumenata održivog razvoja. U ovom dijelu rada nalazi se kratki pregled međunarodnih konferencija o održivom razvoju, međunarodnih institucija te pregled ustroja i strateških dokumenata održivog razvoja na nacionalnoj razini. Treći dio rada fokusiran je na same strategije održivog razvoja odabranih zemalja, na komparaciju s Nacionalnom strategijom održivog razvoja Republike Hrvatske, pregled sličnosti i razlika između strategija kako bi dobili uvid u prednosti ili nedostatke Nacionalne strategije Republike Hrvatske. Istraživačka metoda koja će biti korištena u radu jest kvalitativna analiza sadržaja. Sama analiza strategija vršit će se prema ključnim podjelama navedenih unutar hrvatske Strategije. Po tim kriterijima bit će izrađena matrica kodova radi podijele strategija drugih država i jednostavnijeg pronalaska sličnosti, razlika i identičnosti. Nakon analize slijedi zaključak i popis literature.

I. Teorijska analiza održivog razvoja i održivosti

I.1. Pojam održivog razvoja i održivosti

Koncept održivog razvoja (tumačenje razlikovanja održivosti od neodrživosti) u znanosti, više je zastupljeno u prirodnim znanostima, posebice u ekologiji. To dokazuje i prvo spominjanje održivog razvoja još u 19. stoljeću, u kontekstu održivog gospodarenja šumama, kasnije cijelog ekosistema. Socijalni aspekt održivog razvoja jedan je od tri stupa održivosti, no nekako se upravo taj aspekt najviše zapostavlja. Sociološko problematiziranje koncepta održivog razvitka, odnosno problematiziranja u sklopu društveno-humanističkih znanosti, u znatno su manjem broju. No kako Lay (1998:10) navodi stjecanje uvida u 'skrivenne' pokretače i nositelje moguće društvene promjene prema održivosti i održivom razvitku; traženje aksioloških, etičkih, političkih, gospodarskih, društvenih odgovora, koncepata, mehanizam, novih socijetalnih zakonitosti, programa djelovanja i sl. na spomenuti razvojni izazov, ipak je dominantno posao društveno-humanističkih znanosti, odnosno plodne metadisciplinarnе suradnje svih znanosti kojih se ovaj kompleks tiče“. Čikić (2012:546) smatra kako, iako se sociologija relativno kasno direktno uključila u istraživanje socio-ekoloških problema i razvila socijalnu ekologiju, i u prijašnjem djelovanju mogao se uočiti socio-ekološki senzibilitet koji je otvorio put prema sociološkom promišljanju odnosa društvenog i prirodnog sistema.

Daljnji razvoj pojma održivi razvoj potaknut je krizom 70-ih godina 20. stoljeća. Njime se dovelo u pitanje preživljavanje čovječanstva zbog triju povezanih faktora: rasta populacije te nestajanje prirodnih resursa i onečišćenja okoliša zbog sve većih zahtjeva industrijalizacije (Klepač, 2013:57). Opći rastući poremećaj razvojne ravnoteže između "prirode i društva" središnji je problem koji se nastoji riješiti održivim razvojem. Izraz održivog razvoja uveden je 1980. godine kada je objavljena publikacija Svjetska strategija zaštite čiji je cilj bio poticanje ostvarivanja održivog razvoja putem zaštite živih resursa (Saks, 2014:4). Kako Matešić (2012:11) navodi, pridjev „održivo“ proizašao je iz promatranja same prirode u kojoj se kretanje energije i tvari temelje na kruženju, na beskonačnom ponavljanju. Dok za pojam „razvoja“ navodi kako označava proces stalnog unapređenja, a može se odnositi na nadogradnju nematerijalnog, kao što je intelektualna ili kulturna nadogradnja, nešto što nije vezano uz novčanu vrijednost, ili se može odnositi na materijalan rast. Vladimir Lay (1998:27,28) za održivost daje definiciju da je ono „spособnost nekog živog entiteta (bilo biološkog, bilo socijalnog) ili procesa, koji ovi entiteti svojim djelovanjem su-proizvode, da se načinom

življenja i djelovanja (samo)održavaju, (samo)reproduciraju, (samo)obnavljaju“. Navodi kako je održivost u toj definiciji pridjevna imenica u vezi s glagolom “održavati”, držati nešto ili nekoga živućim, u pokretu.

Na svjetskoj planetarnoj razini stručno je, a potom i politički iznesen u javnost osamdesetih godina, točnije 1987., kada je u okviru Komisije za okoliš i razvitak UN-a izašao program “Naša zajednička budućnost”. Tada je dana definicija koja kaže da je to „razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija u zadovoljavanju njihovih potreba. Održivi razvoj je proces promjena u kojem su iskorištavanje resursa, smjer ulaganja, orijentacija tehničkog razvoja i institucionalne promjene u međusobnom skladu i omogućavaju ispunjavanje potreba i očekivanja sadašnjih i budućih naraštaja (Pavić-Rogošić, 2010:4)“. „*Earth Summit*“, konferencija UN-a o okolišu i razvoju 1992. u Rio de Janeiru, potvrdila je načelno političko prihvaćanje koncepta održivog razvoja. *The Global Development Research Center* definira održivi razvoj kao „održavanje ravnoteže između ljudske potrebe za poboljšanjem kvalitete življenja i blagostanja s jedne strane te očuvanja prirodnih izvora i ekosustava, o kojima ovise buduće generacije“. Ono što je u svakoj definiciji nejasno i nije precizno objašnjeno su ljudske potrebe. Tumačenje ljudskih potreba prijašnjih, sadašnjih i budućih generacija zasigurno ne može biti jednako stoga koncept održivosti, kao i definicija istog, treba promatrati kao početak stvaranja prijedloga za bolju budućnost. U listopadu 2008. godine, *Mreža europskih savjeta za zaštitu okoliša i održivi razvoj* usvojila je izjavu u kojoj održivi razvoj objašnjava na sljedeći način:

„Održivi razvoj traži način kojim će čovječanstvo brinuti za potrebe i interese svih ljudi, različitih nacionalnosti i generacija na način da su svi tretirani korektno i pravedno. Takvo veliko društvo mora naći način da održi i unaprijedi funkcije koje podržavaju život i opstanak na planeti i da uspostavi ekonomiju kreiranu da podrži dobrobit i kreira prosperitet i fundamentalni osjećaj osobnog i kolektivnog blagostanja. Ova projekcija usmjerava ne samo sve građane koji danas žive, već i sve buduće generacije (EEAC, 2008:2).“

No problematično je i definiranje kapaciteta okoliša. Definicija objavljena u zajedničkom izvještaju organizacija IUCN¹, UNEP² i WWF³ - „Briga za planetu – strategija održivog življenja“ navodi sljedeće:

¹ International Union for Conservation of Nature – Međunarodni savez za očuvanje prirode i prirodnih bogatstva

² United Nations Environment Program – Program Ujedinjenih naroda za okoliš

³ World Wildlife Fund – Svjetski fond za prirodu

„Održivi razvoj jest proces unapređivanja kvalitete ljudskog života koji se odvija u okvirima tzv. nosivog kapaciteta održivih eko-sustava (preuzeto iz Matešić, 2012:22).“

Dakle nosivi kapacitet okoliša, granica do koje se okoliš može opteretiti a da zadrži svoju sposobnost samoobnavljanja također nije precizno definiran, no kasnije ću ga se dotaknuti u objašnjavanju indikatora održivog razvoja.

No, bez obzira na nepreciznost definiranja ljudskih potreba ili kapaciteta okoliša, definicije održivog razvoj jasno daju prikaz ciljeva istog. Ono teži gospodarskoj učinkovitosti, dakle ekonomskom razvoju, društvenoj odgovornosti odnosno socijalnom napretku te zaštiti okoliša. Te komponente nazivamo stupovima održivog razvoja. U teoriji, svaki stup ima jednaku vrijednost, međusobno su povezani i ovisni. No u praksi problem s tri temeljna stupa održivog razvoja jest to što ta tri stupa u našem svijetu ne zauzimaju ravnopravne omjere i pozicije, nisu u uravnoteženom odnosu (Šimleša, 2008:12). Priroda je najmanje zastupljena, no zaboravljamo da je ona potpuno neovisna i od društva i od ekonomije. Dok društvo ovisi o Zemljinim resursima ako želi preživjeti, a da bi povećalo kvalitetu života koristi ekonomske modele, dakle ekonomija izranja iz društva. Saks (2014:3-7) održivi razvoj promatra kao interakciju četiri složena sistema: globalnu ekonomiju koja povezuje sve dijelove svijeta, društvenu interakciju koja se promatra kroz povjerenje, etiku, mreže društvene podrške u zajednicama, geosistemi kao što su klima i ekosistemi pri čemu analizira njihove promjene, te upravljanje. Smatra kako je današnji problem upravljanja ne obavljanje osnovnih funkcija države, kao što su pružanje socijalnih usluga, zaštita od kriminala i nasilja, te širenje nauke i novih tehnologija u cilju zaštite životne sredine, čime se smanjuje mogućnost napretka društva. No kako dalje i sam autor navodi, nisu vlasti jedini akteri u upravljanju, već oni najmoćniji su često multinacionalne korporacije.

U rujnu 2000. godine 189 zemalja članica Ujedinjenih naroda usvojile su *Milenijsku deklaraciju*, politički dokument UN-a za 21. stoljeće, koja je utvrdila ciljeve u pojedinim područjima od interesa za sve članice, i koja je bila preteča kasnijim ciljevima održivog razvoja. Deklaracija je sadržavala sljedećih osam ciljeva:

- Iskorijeniti ekstremno siromaštvo i glad
- Postići univerzalno osnovno obrazovanje
- Promovirati ravnopravnost spolova i osnažiti žene
- Smanjiti stopu smrtnosti djece
- Poboľjšati zdravlje majki

- Boriti se protiv HIV/AIDS-a, malarije i drugih bolesti
- Osigurati održivost okoliša
- Razviti globalno partnerstvo za razvoj

Mreža UN-a za rješenja održivog razvoja 2013. godine predložila je deset ciljeva održivog razvoja:

- Iskorjenjivanje krajnjeg siromaštva u svim njegovim oblicima, uključujući i glad
- Ostvarivanje gospodarskog razvoja u okviru planetarnih granica, odnosno davanje podrške stalnom gospodarskom rastu, posebice u zemljama u razvoju, ali samo onom koji je ekološki održiv
- Omogućavanje obrazovanja za svu djecu, razvijanje vještina potrebnih kako bi bili produktivni, imali ispunjen život, postali dobri građani i osposobili se za pronalaženje poslova
- Postizanje rodne ravnopravnosti i društvene uključenosti, te poštivanje ljudskih prava svih ljudi
- Omogućen i jednak pristup zdravstvenoj zaštiti svima bez obzira na dob ili financijsko stanje
- Unapređivanje poljoprivrednih sistema i povećanje produktivnosti ruralnih područja
- Postizanje društveno uključivih, ekonomski produktivnih i ekološki održivih gradova
- Ograničavanje emisija stakleničkih plinova od strane energetskog sektora, poljoprivrede i izgrađenog okruženja, kao i emisija koje nastaju uslijed prenamjene zemljišta
- Promjena načina upravljanja javnog sektora, firmi i drugih aktera kako bi se postigao održivi razvoj, što uključuje transparentnost, odgovornost, pristup informacijama, participaciju, iskorijevanje korupcije
- Osiguravanje postojanosti ekosistema i bioraznolikosti, dobro upravljanje vodnim i drugim prirodnim resursima (Saks, 2014:460)

Dok su milenijski razvojni ciljevi bili usmjereni na zemlje u razvoju, na konferenciji Ujedinjenih naroda o održivom razvoju održanoj u rujnu 2015. godine u New Yorku, usvojen je novi Program 2030. koji se nastavlja na milenijske razvojne ciljeve. To je globalni sporazum kojim se utvrđuje univerzalni program djelovanja za sve zemlje i sadrži sedamnaest globalnih ciljeva održivog razvoja:

- Iskorjeniti siromaštva u svim oblicima

- Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promovirati održivu poljoprivredu
- Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija
- Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja
- Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke
- Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve
- Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve
- Promovirati uključiv i održiv gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve
- Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost
- Smanjiti nejednakosti unutar i između država
- Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim
- Odgovorna potrošnja i proizvodnja, osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje
- Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica
- Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj
- Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti
- Mir i pravde/snažne institucije - promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama
- Partnerstvo za ciljeve - ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj (web Odraz)

Matešić (2012:18) navodi kako održivi razvoj obilježava pet osnovnih principa: jednakost, demokracija, predostrožnost, integracija politike i planiranje. Pavić-Rogošić (2010:6) sažela je principe održivog razvoja definirane kroz Deklaraciju iz Rija i Agendu 21, Deklaraciju i Plan provedbe iz Johannesburga na sljedeći način: integriranje pitanja okoliša u razvojne politike; internalizacija troškova vezanih za okoliš (tj. prevođenje eksternih troškova degradacije okoliša u interne troškove zagađivača/korisnika) kroz provođenje principa

zagađivač/korisnik plaća; sudjelovanje svih društvenih dionika u donošenju odluka kroz procese savjetovanja i dijaloga te stvaranje partnerstva; pristup informacijama i pravosuđu; generacijska i međugeneracijska jednakost (uključujući i rodnu ravnopravnost) i solidarnost; princip supsidijarnosti (hijerarhije odnosno međuzavisnosti) između lokalne i globalne razine; te pristup uslugama i financijskim resursima koji su neophodni za zadovoljavanje osnovnih potreba.

I.2. Indikatori održivosti

U izvješću 2007. godine, Odjel za gospodarska i društvena pitanja Ujedinjenih naroda (*United Nations Department of Economic and Social Affairs – UN DESA*) objavila je gotovo 150 pokazatelja održivog razvoja koje je svrstala poticajne, bazične i posljedične indikatore (Matešić, 2012:81). Poticajni indikatori opisuju procese ili aktivnosti koji imaju direktan, bilo pozitivan ili negativan, utjecaj na održivi razvoj. Bazični indikatori prikazuju trenutno stanje, dok posljedični pokazuju društvene aktivnosti koje se poduzimaju za unapređenje stanja. Standardni, najučestaliji indikatori za održivost su: ekološki otisak (omjer ljudskog utjecaja i biokapaciteta, tj. sposobnosti ekosustava da taj utjecaj inkorporira) i indeks ljudskog razvoja (HDI, Human development indeks). Ekološki otisak nas uči o ograničenim resursima, a indeks ljudskog razvoja (HDI) određuje kvalitetu života neke zemlje. Zajedno nam daju odgovor o stupnju i opsegu održivog razvoja na nekom području (Šimleša 2008: 74-76).

Ekološki otisak dakle označava vodu i zemlju potrebnu da podrže materijalni standard određene populacije uz korištenje prevladavajuće tehnologije. Postojeće su 4 kategorije: prirodni resursi, životni stil, populacija i tehnološka efikasnost (Šimleša, 2008:77). Ove kategorije počele su se koristiti u računanju opterećenja početkom 70-ih u radovima Paula Ehrlicha i Johna Holdrena. Kako Šimleša navodi, glavna poruka jest kako porast bilo koje od triju kategorija: životnog stila, populacija i tehnologije mora završiti povećanim opterećenjem na okoliš, odnosno na prirodne resurse. Što znači da sa porastom bilo koje kategorije prelazimo granice nosivog kapaciteta ekosustava. Šimleša (2008:78) nosivi kapacitet ekosustava definira kao „maksimalnu količinu populacije određene vrste koja može obitavati na nekom području.“ Nadalje iznosi kako nosivi kapacitet najviše se koncentrira na brojnost populacije određene vrste na nekom području.

Indikator Indeks ljudskog razvoja (HDI) razvili su Ujedinjeni narodi, njihov Program za razvoj (UNDP), kako bi mjerili kvalitetu života ljudi određenog područja (Šimleša,2008:156-160). Šimleša navodi kako „indeks ljudskog razvoja balansira utjecaj ekonomije u odnosu na druge važne dimenzije nekog društva koje govore i o kvaliteti života stanovnika“. Naglasak je stavljen na odnos ekonomskih i socijalnih dimenzija društva. HDI je indikator koji u sebi kombinira rezultate triju područja, čime mjeri kvalitetu života u nekom društvu:

1. mogućnost dugog i zdravog života (mjereno prosječnom životnom dobi);

2. mogućnost edukacije (mjereno stupnjem pismenosti odraslih) i

3. mogućnost pristojnih uvjeta za život (BDP po glavi stanovnika mjerene paritetom kupovne moći).

HDI iznad 0,8 smatra se indeksom visokog društvenog razvoja. Ispod 0,8 do 0,5 smatra se postignućem srednjeg društvenog razvoja, a ispod 0,5 slabim društvenim razvojem. Visoki HDI imaju uglavnom zemlje Sjeverne Amerike, Europe, Australije, Japana i još nekoliko u Južnoj Americi. Srednji HDI ima većina zemalja Južne Amerike i Azije. Najmanji HDI imaju gotovo sve zemlje Afrike. Indeks ljudskog razvoja za Hrvatsku je 0.846, što znači da je u Hrvatskoj zadovoljen visok društveni razvoj (Šimleša, 2008:287).

Pokušavajući prilagoditi BDP kako bi što bolje prikazivao stvarnu mjeru za dobro življenje, uveden je i Pravi indikator napretka (GPI) koji dodaje BDP-u ekonomski doprinos rada u kućanstvu i volonterski rad, a oduzimajući faktore kao što su kriminal, zagađenje, raspad obitelji i sl. (Matešić, 2012:82).

Od 1995. godine UN-ova Komisija za održivi razvoj Odjela za ekonomska i društvena pitanja UN-a razvija indikatore održivog razvoja, njih 50 raspoređenih u tri osnovne grupe, društveni, okolišni i ekonomski. U osnovne društvene indikatore ubrajaju siromaštvo, upravljanje, zdravlje, edukaciju i demografiju. U osnovne okolišne indikatore ubrajaju prirodne opasnosti, atmosferu, zemljište, oceane, mora i obale, vodu i bioraznolikost. U osnovne ekonomske indikatore ubrajaju ekonomski razvoj, globalnu ekonomsku suradnju te uzorke potrošnje i proizvodnje. Švicarska je unutar vlastitog federalnog saveza odredila 15 kriterija/indikatora održivosti unutar njegove tri osnovne dimenzije. Za društvenu dimenziju kriteriji su: promicanje ljudskog zdravlja i sigurnosti; jamstvo edukacije, osobnog razvoja i identiteta pojedinca; promicanje kulture, društvene baštine i resursa; jamstvo jednakosti pred zakonom, pravna sigurnost i jednaka prava te promicanje solidarnosti između i unutar generacija. Za ekonomsku dimenziju kriteriji su: povećanje prihoda i zaposlenosti; održavanje produktivnosti kapitala; poboljšanje konkurentnosti i mogućnosti inovacija; razvoj načela tržišnog gospodarstva te nepostojanje javnog duga na teret budućim generacijama. Za okolišnu dimenziju kriteriji su: održavanje prirodnih staništa i bioraznolikosti; kontrola korištenja obnovljivih izvora; ograničavanje korištena neobnovljivih izvora; ograničavanje zagađenja te smanjivanje okolišnih katastrofa (Tomić, Butula, 2013: 85-87).

I.3. Kritika koncepta održivog razvoja

Pregledom literature prilikom pripremanja ovog rada, uvidjela sam kako je gotovo svaki autor postavio pitanje je li održivi razvoj uopće moguć. Iako se koncept održivog razvoja zadnjih četiri desetljeća razvio i proširio u društvenom i znanstvenom diskursu, i dalje daje dojam dosta nepoznatog, nesigurnog i neostvarivog koncepta. Matešić (2012:66) u svom radu navodi kako je koncept postao ranjiv upravo zbog „cjelovitog razmišljanja koje je otvorilo pristup različitim interesnim skupinama. Od zaštitnika ljudskih prava, kemijske industrije, malih otočnih država, zelenih arhitekata, upravitelja nuklearnim elektranama, svi su se povezali s održivim razvojem uglavnom kako bi zaštitili svoje interese.“ Održivi razvoj trebao bi pokazivati put prema povezivanju prirode, ekonomije i društva, no zbog upletanja interesnih skupina oblikuje se prema listama želja i ciljeva korporacija, politika usmjerenih prema pogodovajućem gospodarstvu. Kao primjer toga, Matešić navodi UN-ove samite koji su konsenzusom složili preširoke dokumente i politike. Akcijski planovi koji proizlaze iz međunarodnih skupova doimaju se blagima, nude prijedloge i inspiracije, no striktno mjere se ne određuju. Lay (1998:12) je i definirao održivi razvoj kao viziju, nacrt, projekt razvitka sposobnog za budućnost, no naglasio je i kako ne postoje nikakva jamstva da će se održivi razvoj na Zemlji zaista i ostvariti. Prijedlozi i strategije nemaju istu težinu kao i zakoni koji se moraju poštivati. Nedostatak institucionalnog rješavanja možemo gledati pojedinačno za svaku državu, no on je svugdje prisutan, samo u različitim razmjerima. Matešić (2012:72) smatra velikim propustom to da institucije koje su odgovorne za onečišćavanja i uništavanje okoliša budu odgovorne i za sprječavanje daljnjeg štetnog postupanja. Ministarstva i agencije za zaštitu okoliša u pravilu imaju veću ulogu u popravljaju uzrokovane štete, nego u sprječavanju nastanka nove, dok druga ministarstva su preusko fokusirana na svoje područje djelovanja da bi segment zaštite okoliša i održivosti uvrstili u svoj program.

Šimleša (2014:18) smatra kako se održivi razvoj previše odmaknuo od teorijskih postavki na kojima je razvijen i prihvaćen 70-ih godina od strane UN-a. Odmaknuo se od cjelokupne održivosti (sam primjer je porast siromaštva u svijetu), a postao je sve usmjereniji prema pronalasku rješenja sve problematičnijih i vidljivijih klimatskih promjena i zagađenja okoliša. Saks (2014:467) navodi kako je problem ciljeva održivog razvoja što su oni univerzalni, postavljeni su jednaki ciljevi kako za siromašne, tako i za bogate dijelove svijeta, i zahtijevaju da ih svi prihvate i da djeluju u skladu s njima. No teško je i nerealno očekivati da će svi dijelovi svijeta jednako uspješno provesti ciljeve, da će imati jednake mogućnosti i

resurse. U svome radu Pušić (2012:436) daje zapravo vrlo jednostavan razlog zašto se ne mogu gledati siromašni i bogati dijelovi svijeta zajedno. Kako on to pojašnjava, oni koji su najviše "pozajmili od Zemlje", a to su bogati i razvijeni dijelovi svijeta, zapravo vjeruju da su oni to dobili, da im to i pripada, a ono što se dobije se ne vraća. Kako bi održali ono što im pripada, pokušavaju politički pregovorima, kompromisima zadržati dobiveno što nas opet vraća na samite i konsenzusne dokumente. Ako bogati gledaju samo na bogate, jasno je da se ne rješava problem siromaštva.

Kritika na održivi razvoj jest i da je antropocentričan, dakle da uključuje samo ljude bez drugih vrsta na planeti. U društvenom diskursu često se može čuti mišljenje kako aspekt zaštite okoliša nije postavljen zbog same prirode već zbog osiguravanja resursa za buduće generacije. Tu se javlja problem vremena, tj. dugoročnog planiranja. Ako se nastoji pronaći rješenja za osiguravanje resursa za buduće generacije, to znači da se treba gledati u neku daleku i nepredvidljivu budućnost. Upravo to Saks (2014:467) smatra problematičnim jer se vremenski okvir za ostvarivanje Ciljeva održivog razvoja mora gledati barem dvadeset ili trideset godina unaprijed. Problem je i dostupnost informacija, odnosno prezasićenost neprovjerenih i nepouzdanih informacija dostupnih na internetu koji kod laika uzrokuju sumnjičavost prema cijelom konceptu održivog razvoja. Samo nepovjerenje građana otežava provođenje donesenih mjera za postizanje održivosti.

II. Institucionalni ustroj i strateški dokumenti održivog razvoja

II.1. Međunarodne institucije i konferencije o održivom razvoju

Konferencija Ujedinjenih naroda o ljudskom okolišu (*United Nations Conference on the Human Environment - UNCHE*) održana 1972. godine u Stockholmu bila je prva konferencija u povijesti na kojoj se pitanje zaštite okoliša te odnosa između razvoja i okoliša pokušalo podignuti na međunarodnu razinu. Produkt konferencije bilo je postavljanje teorijskih temelja za međunarodnu politiku zaštite okoliša te formiranje Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (*United Nations Environment Programme – UNEP*). UNEP⁴ vodeće je globalno tijelo za zaštitu okoliša koje postavlja globalni program zaštite okoliša, promiče koherentnu provedbu ekološke dimenzije održivog razvoja u sustavu Ujedinjenih naroda i služi kao autoritativni zagovornik globalnog okoliša. Nastoji pružiti vodstvo i potaknuti partnerstvo u brizi za okoliš nadahnjujući, informirajući i omogućujući nacijama i narodima da poboljšaju kvalitetu života bez ugrožavanja kvalitete budućih generacija.

Svjetsku komisiju za okoliš i razvoj (*World Commission on Environment and Development - WCED*)⁵ osnovali su Ujedinjeni narodi 1983. godine, kasnije nazvanu prema predsjedateljici Gro Harlem Brundtland, norveškoj premijerki. Komisija je osnovana kako bi istražila brojne pokazatelje o ubrzanom onečišćenju okoliša, smanjenju prirodnih resursa i njihovim posljedicama na ekonomski i društveni razvoj. Komisija je istražila okolišne i ekonomske pokazatelje te je 1987. godine objavila izvješće “Naša zajednička budućnost”. U njemu je istaknuta ideja održivog razvoja koja se definira kao „razvoj koji zadovoljava potrebe današnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje”. Izvješće je pridonijelo Konferenciji o okolišu i razvoju (UNCED), prvom tzv. Summitu o Zemlji, održanom u Riju 1992. godine. Na Summita o Zemlji⁶ prihvaćena je Deklaracija o okolišu i razvoju koja se sastoji od 27 načela važnih za održivi razvoj te Izjava o načelima za održivo upravljanje šumama. Najvažniji dokument Konferencije u Riu bila je Agenda 21, sveobuhvatan plan djelovanja koje organizacije UN-a, vlade i glavne skupine trebaju poduzimati na globalnom, nacionalnom i lokalnom nivou, u svim područjima u kojima ljudski utjecaji utječu na okoliš. Dakle, dokument Agenda 21 donio je naputke za uvođenje Nacionalnih strategija

⁴ <https://www.unenvironment.org/about-un-environment>

⁵ <https://www.dop.hr/komisija-gro-harlem-brundtland/>

⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>

održivog razvoja no prvenstveno se bazirajući na političke, ekonomske i financijske aspekte održivog razvoja.

Ta tri dokumenta, Agendu 21, Deklaraciju o okolišu i razvoju te Izjavu o načelima za održivo upravljanje, usvojilo je više od 178 vlada. Također je osnovana i Komisija za održivi razvoj (*Commission on Sustainable Development – CSD*) kako bi osigurala učinkovito praćenje UNCED-a, praćenje i izvješćivanje o provedbi sporazuma na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. 1997. godine, Generalna skupština UN-a održala je posebno zasjedanje kako bi se procijenio status Agende 21, tzv. Rio+5 jer je održana 5 godina nakon Ria. Skupština je prepoznala neravnomjeran napredak i utvrdila ključne trendove, uključujući sve veću globalizaciju, širenje nejednakosti u prihodima i kontinuirano pogoršanje globalnog okruženja.

Europska agencija za zaštitu okoliša (*European Environment Agency - EEA*) osnovana je 1993. godine, sa sjedištem u Kopenhagenu, u svrhu praćenja ekoloških promjena i problema, prikupljanja i analiziranja ekoloških statističkih podataka o državama članicama Europske unije te radi pružanja informacija javnosti o stanju okoliša. Preko tzv. *European Environment Information and Observation Network - EIONET* mreže povezuje nacionalna središta za zaštitu okoliša. Agencija ima ulogu posrednika između državnih institucija koje se bave pitanjima zaštite okoliša i prikupljanjem ekoloških podataka (Luttenberger, 2004:302).

Opća skupština Ujedinjenih naroda 2000. usvojila je Milenijsku deklaraciju (*United Nations Millennium Declaration*), politički dokument Ujedinjenih naroda za 21. stoljeće, koji utvrđuje ciljeve razvoja na područjima od interesa za međunarodnu zajednicu te aktivnosti koje trebaju pridonijeti njihovom ostvarivanju. Riječ je o osam Milenijskih razvojnih ciljeva (*Millennium Development Goals - MDGs*) za koje su se države članice Ujedinjenih naroda obvezale da će ostvariti do 2015. godine⁷.

Potpuna provedba Agende 21, Programa za daljnju provedbu Agende 21 i Opredjeljenja za principe iz Rija potvrđeni su na Svjetskom summitu o održivom razvoju (*World Summit on Sustainable Development - WSSD*) održanom u Johannesburgu u Južnoj Africi 2002. godine, tzv. Rio+10. Matešić (2012:77) navodi kako Samit nije bio uspješan u postizanju konsenzusa u provedbi globalne akcije za održivi razvoj. Smatra kako su okolišna pitanja dodatno zanemarena no pozitivan aspekt Samita bilo je uvođenje socijalne dimenzije te je usmjerena pažnja na potrebu za ravnopravnošću između razvijenih i nerazvijenih dijelova svijeta.

⁷ https://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml

U svom radu Matešić (2012:76) referira se na autore Najam i Cleveland koji su razmotrili tri ključne konferencije o zaštiti okoliša i održivog razvoja s obzirom na njihov glavni fokus. Prva konferencija u Stockholmu, održana 1972. godine, glavni fokus imala je na okolišnim posljedicama energije. Druga konferencija u Rio de Janeiru, održana 1992. godine, glavni fokus je proširila s okoliša i na gospodarstvo, težila je ravnoteži okolišno-gospodarskih aspekata dobave i upotrebe energije. I zadnja usporedna konferencija održana je u Johannesburgu, 2002. godine. Fokus ove konferencije proširio se i na društveni aspekt, tako da je uključivao sve tri dimenzije: okoliš, gospodarstvo i društvo. Fokus je na energiji koja je povezana direktno na Milenijske razvojne ciljeve i iskorjenjivanje siromaštva, jer se javlja sve veća potreba za pronalaskom rješenja za najsiromašnije.

U New Yorku 2015. godine održan je Samit o održivom razvoju na kojem je usvojena Agenda 2030, također poznata kao Ciljevi održivog razvoja. Agenda 2030 je dokument koji sve ciljeve postavljene Agendom 21 ponovno postavlja kao osnovu za održivi razvoj. „Suština nove svjetske razvojne agende odražava se već u samom njenom nazivu „Promijenimo naš svijet“ (*Transforming our World*). Glavnu okosnicu ove ambiciozne razvojne agende predstavlja 17 Ciljeva održivog razvoja (*Sustainable Development Goals – SDGs*) detaljno razrađenih u 169 međusobno usko povezanih pod-ciljeva. Pored navedenog, Agenda 2030 također uključuje i UN-ov Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa za razdoblje 2015.-2030., Akcijski plan Treće Konferencije Ujedinjenih naroda o financiranju razvoja iz srpnja 2015., te Pariški sporazum o klimatskim promjenama iz travnja 2016. godine.“⁸

Sve do sada navedeno odvijalo se na svjetskoj razini. Za Republiku Hrvatsku bitne su još i odrednice na razini Europske unije koje smo pristupanjem obvezali se ispunjavati. Tako je na razini Europske unije Amsterdamski ugovor postavio za temeljnu zadaću Europe ostvarenje održivog razvoja. Glavni instrument provedbe održivog razvoja je upravo Strategija održivog razvoja (EU SDS). Pavić-Rogošić (2010:10) objašnjava kako je svrha Strategije „prepoznati i razviti akcije koje će omogućiti EU postizanje kontinuiranog poboljšanja kvalitete življenja sadašnjih i budućih generacija, putem stvaranja održivih zajednica koje su u stanju upravljati i djelotvorno koristiti izvore te potaknuti ekološke i društvene inovativne potencijale u području gospodarstva, osigurati prosperitet, zaštitu okoliša i društvenu koheziju. Strategija dakle sadrži četiri ključna cilja - zaštitu okoliša, socijalnu pravdu i koheziju, ekonomski prosperitet i međunarodnu odgovornost - koji su razrađeni u deset principa – fundamentalna prava,

⁸ <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/globalne-teme/odrzivi-razvoj/>

solidarnost, demokracija, uključivanje građana i poslovnih i socijalnih partnera, koherentna politika, integracija politika, najbolje dostupno znanje, predostrožnost i zagađivač plaća (Matešić, 2012:83).

Stjepanović (2017:10) navodi tri prioriteta strategije:

- Pametan rast - razvijanje ekonomije utemeljene na znanju i inovacijama
- Održiv rast - promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija
- Uključiv rast - njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Za Hrvatsku bitna je još i Mediteranska strategija održivog razvoja (MSOR) usvojena od strane ugovornih strana Barcelonske konvencije, 2005. godine u Sloveniji. Mediteranska strategija održivog razvoja „prepoznaje održivi razvoj kao odgovor na razvojne izazove u Sredozemlju, kao npr. izazov očuvanja okoliša; demografski, gospodarski, socijalni i kulturni izazovi te izazov globalizacije, regionalne suradnje i upravljanja (Pavić-Rogošić, 2010:11).

II.2. Pregled institucionalnog ustroja i strateških dokumenata održivog razvoja na nacionalnoj razini

Kako sam ranije već u radu spomenula, Hrvatska je ulaskom u Europsku uniju morala prilagoditi zakonodavstvo standardima Europske unije. No Hrvatska je već puno prije započela s odrednicama i zakonima radi zaštite okoliša i čovjekovog razvoja. Tako je i prije održavanja Konferencije UN posvećene pitanjima zaštite ljudskog okoliša u Stockholmu, 1972. godine donijela "Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine". Procjena utjecaja ljudskog djelovanja na okoliš provodi se još od sredine 70-ih godina, a zakonom je propisana 1980. godine. Usprkos teškog rata koji se odvijao, 1992. godine, u godini u kojoj se održao i Summit u Rio de Janeiru, Hrvatska je usvojila Deklaraciju o zaštiti okoliša, što je označilo početak opredjeljenja za održivi razvoj. Tekst Deklaracije sadržavao je odrednice poput:

- postavke o pristupu Republike Hrvatske međunarodnim ugovorima iz područja zaštite okoliša te o suradnji s međunarodnim organizacijama
- opredjeljenje na gospodarski održiv razvoj temeljen na opstojnoj poljoprivredi i šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama
- energetska politika usmjerena na energetske učinkovitost i postupno uvođenje obnovljivih izvora
- pravo pojedinca da zna i da ima pristup informacijama o stanju okoliša i prirodnih resursa, pravo da bude konzultiran i da sudjeluje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš, te pravo na zakonska sredstva i naknadu za one čije je zdravlje ili okoliš bio ili može biti ozbiljno ugrožen (Pavić-Rogošić, 2009:1)

Kao što možemo vidjeti prema ovim odrednicama, u Deklaraciji sadržani su samo aspekti okoliša i gospodarstva, socijalni aspekt je ostao izostavljen.

Republika Hrvatska je podržala Agendu 21 i Plan djelovanja usvojene na Summitu u Rio, te preuzela obveze Milenijske deklaracije i Milenijskih ciljeva razvoja usvojenih na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2000. godine.

Briga o okolišu trebala bi biti uključena u sve aspekte djelovanja koji imaju izravan ili neizravan učinak na okoliš, što znači da bi tako i u svakoj grani zakonodavstva briga o okolišu trebala biti zastupljena. Brojni su individualni zakoni koji su doneseni na razini nacionalnih parkova,

prirodnih rezervata, ili parkova prirode, a izvor prava su i posebni zakoni kao što su pitanja opasnih tvari, kemikalija, otpada, zaštite od buke, zračenja i sl. Postoje i zakoni s ekološkim normama kao kazneni i civilni kodeksi te zakoni pluralne namjere (npr. Zakon o prostornom planiranju), kao i zakona koji se odnose izravno na pitanja ekologije, ali su za tu oblast važni kao što su inspekcije, porezi, upravni postupci i sl. No direktni značajniji ekološki zakoni su Zakon o zaštiti prirode te posebni zakon o zaštiti, kao Zakon o zaštiti zraka (Luttenberger, 2004:303).

„Zakon o zaštiti okoliša je temeljni zakon kojim se uređuje zaštita okoliša radi njegovog očuvanja, smanjivanja rizika za život i zdravlje ljudi, osiguranja i poboljšanja kakvoće življenja za dobrobit sadašnjih i budućih generacija (Luttenberger, 2004:304).“

U svrhu koordinacije provedbe ciljeva održivog razvoja, Vlada Republike Hrvatske osnovala je 2018. godine Nacionalno vijeće za održivi razvoj. Nacionalnim vijećem za održivi razvoj predsjedava predsjednik Vlade, a članovi su čelnici nadležnih ministarstava (tj. članovi Kabineta), predstavnik Ureda predsjednika Republike, kao i predstojnici Vladinog ureda za ljudska prava i nacionalne manjine, Vladinog ureda za civilni sektor, Vladinog ureda za ravnopravnost spolova i Zavoda za statistiku. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova djeluje kao koordinator ciljeva održivog razvoja, kao tajništvo novog Vijeća za održivi razvoj.⁹

⁹ <https://www.sd-network.eu/?k=country%20profiles&s=single%20country%20profile&country=Croatia>

III. Komparacija osnovnih karakteristika i strukturnih formi nacionalnih strategija održivog razvoja

Svaka država članica Europske unije samim pristupom obvezuje se da će regulirati zakonodavstvo prema odredbama Europske Unije, da će pratiti i usvajati smjernice i preporuke te da će razmotriti, odnosno usvojiti deklaracije koje se zapravo najčešće i donose konsenzusom zemalja članica. Iako sve zemlje dobivaju jednake univerzalne smjernice za oblikovanje zakonodavstva, strategija, deklaracija i sl, svaka članica prilagođavajući svojim potrebama stvori jedinstveni nacionalni dokument. Tako i za strategije održivog razvoja, svaka zemlja članica stvorila je svoje nacionalne strategije. Zanimljivo je da, premda su sve strategije odlikovane prema istim smjericama, strategije se međusobno uvelike razlikuju u brojnim segmentima. U nastavku ovog poglavlja usredotočit ću se upravo na te razlike ili sličnosti dokumenata među odabranim zemljama članicama. Prema podjelama Nacionalne strategije održivog razvoja Republike Hrvatske, uspoređivat ću Strategije zemalja Austrije, Mađarske i Slovenije.

III.1. Opće informacija i definicija održivog razvoja

NSOR Republike Hrvatske

U sklopu Zakona o zaštiti okoliša, 2007. godine, određena je Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske (u nastavku teksta Strategija) koja dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju. U Strategiji je održivi razvoj definiran kao „razvitak koji zadovoljava potrebe današnjice, a pritom ne ugrožava potrebe budućih generacija. Održivi razvitak ostvaruje ravnotežu između zahtjeva za unapređivanjem kakvoće života (ekonomska sastavnica), za ostvarivanjem socijalne dobrobiti i mira za sve (socijalna sastavnica) te zahtjeva za očuvanjem sastavnica okoliša kao prirodnog dobra o kojima ovise i sadašnja i buduće generacije (Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, 2009:1).“ Strategija je službeno usvojena u Hrvatskom saboru 2009. godine. Zakonom je određeno da se nova strategija donosi svakih deset godina, a ministarstvo koje je odgovorno za taj segment jest Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. Strategija nastoji ponuditi prikladna rješenja za sve tri sastavnice održivog razvoja, gospodarsku, socijalnu i okolišnu, te

sadrži „temeljna načela i mjerila za određivanje ciljeva i prioriteta u promišljanju dugoročne preobrazbe prema održivom razvitku Republike Hrvatske ... Strategija postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvitka gospodarstva, održivog socijalnog razvitka te zaštite okoliša i identificira ključne izazove u njihovom ostvarivanju (Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, 2009:2).“ Prema tabeli Indeksa održivog razvoja iz 2019. godine, dostupnoj na službenim stranicama Europske unije za održivi razvoj, Hrvatska se nalazi na 22. mjestu sa 77,8 bodova.

NSOR Republike Slovenije

Vlada republike Slovenije usvojila je Nacionalnu strategiju održivog razvoja 2017. godine nakon godinu dana pripreme. Strategija je donesena za razdoblje do 2030. godine. Primarni cilj je stvoriti zemlju s visokom kvalitetom života za sve. Organ vlasti odgovoran za cijeli proces održivog razvoja je Vladin ured za razvoj i europsku kohezijsku politiku te Institut za makroekonomske analize i razvoj. U samoj Strategiji nije ponuđena definicija održivog razvoja, već se naglašava kako je usvojena Agenda 2030 te kako su ciljevi održivog razvoja iz Agende implementirani u Nacionalnu strategiju. Prema tabeli Indeksa održivog razvoja iz 2019. godine, Slovenija se nalazi na 12. mjestu sa 79,4 boda.

NSOR Mađarske

Prvu NSOR Mađarska vlada usvojila je 2007. godine. Strategija je oblikovana prema načelima i ključnim ciljevima Europske strategije održivog razvoja. 2008. godine Mađarska Narodna skupština uspostavila je Nacionalno vijeće za održivi razvoj koji je postao zadužen za izrade novih strategija i njihovu implementaciju. Nova strategija donesena je 2013. godine za razdoblje od 2012. godine do 2024. godine, izrađuje okvir s ciljevima i prioritetima, podržavajući donošenje odluka, poboljšavajući stvaranje i ostvarivanje zadanih ciljeva, financijskih sredstava u okviru strategija ili planova javnih politika usmjerenih na potporu tranziciji prema održivosti. U Strategiji održivi razvoj definiran je kao sredstvo čiji je cilj jačanje sretnog i razumnog ljudskog života, širenje javne dobrobiti, održavanje i razvoj kvalitete i kvantitete ljudskih, socijalnih i ekonomskih resursa unutar granica Zemljinog kapaciteta. Prema tabeli Indeksa održivog razvoja iz 2019. godine, Mađarska se nalazi na 25. mjestu sa 76,9 bodova.

Vlada Republike Austrije usvojila je Nacionalnu strategiju održivog razvoja 2002. godine. Strategija se razvila iz "Zelene knjige" koja je bila priprema strateške skupine koja se sastojala od predstavnika različitih ministarstava i stručnjaka. Krajnju verziju Strategije pripremala je skupina od oko 40 ljudi koje su sačinjavali predstavnici ministarstva, pokrajina i općina, socijalnih partnera, interesnih skupina te stručnog znanstvenog tima. Glavni fokus prilikom pripreme Strategije bio je na raspravi i formuliranju konkretnih problema, definiranju učinkovitih rješenja i definiranju pokazatelja za mjerenje napredaka. Sam dokument podijeljen je na tri dijela, prvi se odnosi na izazove i osnove održivosti u Austriji, drugi dio se odnosi na ključna polja djelovanja te zadnji, treći dio se odnosi na implementaciju same Strategije. Održivi razvoj definiran je unutar Strategije kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije bez ugrožavanja potreba budućih generacija, kao odgovor na izazove upravljana socijalnim, ekonomskim i ekološkim procesima. Prema tabeli Indeksa održivog razvoja iz 2019. godine, Austrija se nalazi na visokom 5. mjestu sa 81,7 bodova.

Komparacija

Strategije svih četiri zemalja, Hrvatske, Slovenije, Mađarske i Austrije, sastavljane su od strane stručnih timova i ministarstva zaduženih za sektor održivog razvoja, te su napravljene po uzoru na Milenijsku deklaraciju i Milenijske razvojne ciljeve usvojenih 2000. godine na Općoj skupštini Ujedinjenih Naroda. Kako je Slovenska NSOR usvojena 2017. godine, implementirala je i ciljeve Agende 2030. Strategije Hrvatske i Austrije imaju gotovo identičnu definiciju održivog razvoja koja je preuzeta iz UN-ovog programa „Naša zajednička budućnost“, dok Strategija Mađarske održivi razvoj definira kao sredstvo, a ne kao sam razvitak kao kod Hrvatske i Austrije. U mađarskoj definiciji održivog razvoja naglašavaju se vrijednosti za opći boljitak i nužnost zadržavanja unutar Zemljinog kapaciteta, dok hrvatska i austrijska definicija naglašavaju važnost osviještenosti o potrebama budućih generacija. U slovenskoj Strategiji održivi razvoj nije definiran. Period za koji je Strategija planirana/osmišljavana razlikuje se od države do države. Hrvatska Strategija ima najkraći period, i to od deset godina, dok slovenska Strategija se odnosi na period od trinaest godina. Republika Austrija, sukladno promjenama i potrebama, postojećoj strategiji prilaže dodatke. Prema tabeli Indeksa održivog razvoja iz 2019. godine, iako bodovno ne odskaču, značajna je razlika u rangiranju država. Tako je Austrija na visokom 5. mjestu sa 81,7 bodova, Slovenija na 12. mjestu sa 79,4 boda, Hrvatska na 22. mjestu sa 77,8 bodova te Mađarska na 25. mjestu sa 76,9 bodova, od sveukupno 162 države. Iako se prema bodovima čini

značajna razlika između Hrvatske i Austrije (kao najbolje rangirane države od uspoređivanih), s obzirom na to da samo mlada zemlja koja je doživjela velike posljedice rata, da smo mlada članica Europske unije, da smo manja i siromašnija država od Austrije, razlika u 4 boda doima se dostižnom. Slovenija, kao susjedna država sa sličnom povijesti, zbog brzine i načina na koji su se razvijali, od samih početaka trebala nam je biti uzorna država za razvijanje modela razvoja Republike Hrvatske.

III.2. Analiza stanja

NSOR Republike Hrvatske

Kao problemi 2009. godine kada je Strategija sastavljena prepoznati su sljedeći: ovisnost o uveznoj energiji, korupcija, sporo i neučinkovito pravosuđe, pad ukupnog broja stanovnika i prosječno starenje stanovništva, gospodarska neujednačenost regija, pritisci na neracionalno gospodarenje nacionalnim prostorom i sl.

Kako bi se riješili navedeni problemi, u Strategiji navodi se kako će Republika Hrvatska nastojati ostvariti napredak u razvoju i to:

- izgradnjom stabilnog gospodarstva
- osiguravanjem energetske sigurnosti i učinkovitosti
- podizanjem i ujednačavanjem regionalne razvijenosti i ostvarivanjem dobre unutrašnje povezanosti
- osiguravanjem potpune spolne, etičke, vjerske i dobne ravnopravnosti
- izgradnjom kvalitetnog javnog zdravstva
- izgradnjom učinkovitog sustava socijalne skrbi
- omogućavajući visoki prosjek obrazovanosti stanovništva
- izgradnjom sustava posebnih mjera za socijalno ranjiv dio stanovništva
- ostvarivanjem upravljanja i racionalnog postupanja sa svim prirodnim resursima
- ostvarivanjem dobrog praćenja stanja okoliša učinkovitim sustavom kontrole emisija
- učinkovitom zaštitom dijelova prirode i sastavnica okoliša
- poduzimanjem mjera za ublažavanje klimatskih promjena, odnosno prilagođavanje klimatskim promjenama te minimaliziranje vlastitog utjecaja na nastajanje istih

NSOR Republike Slovenije

Iako Slovenija u zadnjem desetljeću bilježi poboljšanje u kvaliteti života i u gospodarskom sektoru, i dalje zaostaje za razvijenijim zemljama članicama Europske unije. Mogućnosti razvoja ograničene su zbog niske produktivnosti, nedovoljne prilagodbe na demografske promjene, kontinuiranog prekomjernog opterećenja okoliša i niske razine državne učinkovitosti u promicanju razvoja. Niska razina institucionalne učinkovitosti očituje se u dugotrajnim upravnim i sudskim postupcima, neučinkovitosti javne potrošnje i javne uprave, velikom državnom regulatornom opterećenju i visokoj razini otkrivene korupcije. Poboljšao se stupanj obrazovanja stanovništva, ali još uvijek postoje brojne razlike između ponude i potražnje znanja i vještina na tržištu rada. Također suočava se s porastom broja osoba starijih od 65 godina, niskim natalitetom i smanjenjem radno aktivnog stanovništva.

NSOD Mađarske

Kao i gotovo svaka zemlja u Europi, Mađarska se bori sa starenjem populacije, sve manje djece se rađa i sve više visokoobrazovanih ljudi odlaze iz zemlje. Prisutan je nedostatak praktičnog primjenjivanja znanja, vještina i kompetencija u području obrazovanja i usklađivanja istog s potrebama tržišta rada. Također bilježi se pad broja pedagoških djelatnika, učiteljska profesija postaje neprivlačna među mladima te se bilježi nedostatak programa socijalne uključenosti. Zbog češćih i težih bolesti te preranog mortaliteta dolazi do povećanja potrošnje na zdravstveni sustav, time i na sami državni proračun, što uzrokuje i usporavanje gospodarskog razvoja. Također, Mađarska se suočava s visokim postotkom korupcije u zemlji, slabom efektivnošću institucija, nepovjerenjem stanovništva u institucije, pretjeranom eksploatacijom prirodnih resursa te održivom potrošačkom navikom stanovništva. Kako je navedeno unutar Nacionalne strategije održivog razvoja, Mađarska je trenutno vrlo daleka od ostvarivanja uvjeta koji bi mogao zadovoljiti zahtjeve održivosti. Dakle, održivi razvoj može se postići samo ako se sve mjere izvode postupno i ispravno. Strategija je prvi korak u tranziciji održivosti.

NSOR Republike Austrije

Austrija se u društvenom diskursu spominje kao iznimno bogata zemlja, dobre uređenosti i zemlja prirodno bogata. Austrija ima jedan od najviših stupnjeva bioraznolikosti unutar Europske unije, visoki životni standard, razvijeni turizam s naglaskom na prirodne ljepote

zemlje i strateški je dobro pozicionirana na karti svijeta. Austrija je primjer zemlje koja zaista iskorištava gotovo sve svoje potencijale. No kao i svaka zemlja, Austrija ima svoju "nedostatke" koje nastoji riješiti. Kao što je u Strategiji navedeno, u Austriji, kao zemlja u kojoj prevladava težnja ka materijalnom blagostanju, dolazi do konstantnog povećanja potrošnje resursa. Također raste udio starijeg, radno-neaktivnog stanovništva, u Austriji trenutno oko 340 000 ljudi živi ispod granica siromaštva, a siromaštvu prijete 900 000 ljudi. Gospodarstvo je suočeno s izazovom iskorištavanja rastuće dinamike tržišta, nedostatak je usklađenih ciljeva zaštite okoliša te dolazi do gubitka krajobrazne i biološke raznolikosti. Probleme će nastojati riješiti:

- Provedbom načela predostrožnosti što znači preuzimanje odgovornosti za baštinu budućih naraštaja, jamčeći očuvanje prirodnih resursa, ekonomskog uspjeha i socijalne stabilnosti
- Održavanjem raznolikosti
- Integrativnim rješenjima - ekološki, ekonomski i socijalni izazovi moraju se zajedno uzeti u obzir prilikom donošenja svake odluke
- Stvaranjem prostora za inovacije (društvene, institucionalne i tehničke inovacije su međusobno ovisne
- Životom po modelu pravičnosti i solidarnosti
- Poboljšanjem znanja što zahtijeva dugoročnu perspektivu
- Osiguravanjem kvalitete života, dakle kvalitete socijalnih odnosa, značajnih i motivirajućih poslova, kvalitativnog rasta te orijentacija prema humanističkim vrijednostima i boljoj kvaliteti zdravstvene njege
- Podržavanjem regionalnosti i supsidijarnosti
- Jačanjem lokalnog identiteta u cilju očuvanja kulture, tradicije i lokalnih običaja
- Podrškom sudjelovanja i umrežavanja
- Postavljanjem jasnih signala čime žele naglasiti kako razne politike moraju se međusobno poboljšavati, slijediti jasne i koordinirane ciljeve te dugoročno poboljšati sigurnost i dosljednost
- Postizanjem učinkovitosti i djelotvornosti putem pravičnosti troškova
- Jamčenjem daljnjeg razvoja i trajnog učenja

Komparacija

Problemi s kojima se susreću države, koji su navedeni u strategijama, ne razlikuju se puno. Sve država suočavaju se s padom broja radno-aktivnog stanovništva (što dovodi do slabijeg punjenja državnog proračuna te porastom siromaštva u zemlji), s općim smanjenjem populacije, neodrživim iskorištavanjem prirodnih resursa, korupcijom i nepovjerenjem u institucije. Slovenija, Mađarska i Hrvatska kao vodeće probleme navode još i neusklađenost obrazovnog sustava i potreba tržišta, neodrživu potrošačku naviku stanovništva te se kod Mađarske i Hrvatske naglašavaju još i problemi zdravstvenog sustava koji je veliko opterećenje za državni proračun. Interesantno je primijetiti kako Republika Austrija, kao država s najfunkcionalnijim ustrojem i gospodarskom razvijenošću, kao visoko rangirana država na tabeli Indeksa održivog razvoja, posjeduje gotovo jednake probleme kao preostale tri analizirane države. Isto vrijedi i za Mađarsku, koja je najniže rangirana zemlja, no za razliku od preostale tri države, unutar mađarske strategije vrlo jasno se iskazuje težina stanja. Čitajući Strategije, unutar slovenske i hrvatske Strategije dobiva se dojam kako se problemi samo generaliziraju, kako je samo površinski obrađeno bez detaljnije analize. Austrijska Strategija, upravo zbog visoke rangiranosti, ostavlja dojam pretjeranog prikazivanja lošeg stanja. No da bih to mogla zasigurno potvrditi, bilo bi potrebno provesti određeno vrijeme u toj državi i pratiti izbliza stanje. Mađarska strategija se doima najizravnijom, s prizvukom nezadovoljstva trenutnim stanjem i načinom na koji se nastoje riješiti problemi. No zbog male zastupljenosti ove tematike u medijima teško je dublje analizirati realno stanje i obuhvaćenost problema.

III.3. Ključna područja

NSOR Republike Hrvatske

Strategija je usmjerena na dugoročno djelovanje u osam ključnih područja na kojima se temelje i strateški pravci razvitka Republike Hrvatske:

1. poticaj rasta broja stanovnika Republike Hrvatske

Iako se u razdoblju od 150 godina stanovništvo Hrvatske udvostručilo, Hrvatsku prati niska stopa prirodne promjene. Dugotrajna depopulacija uzrokovala je negativne posljedice poput smanjenja fertiliteta, smanjenja radno aktivnoga stanovništva, povećane potrebe za skrbi starijeg dijela stanovništva, odnosno povećanoga ekonomskog i socijalnog opterećenja državnoga proračuna u području mirovinskoga, socijalnog i zdravstvenog zbrinjavanja starijih osoba i sl. Glavni cilj ovog dijela Strategije je zaustaviti daljnji pad prirodnog prirasta

stanovništva te nepovoljna migracijska kretanja kako bi se broj stanovnika Republike Hrvatske održavao na razini višoj od 4 milijuna stanovnika do 2050. godine. To znači da težimo ka podizanju stope fertiliteta, odnosno podizanju broja novorođene djece.

2. okoliš i prirodna dobra

Ovaj dio strategije odnosi se na zaštitu prirode, prirodna dobra, more, šume, poljoprivredne površine, zrak, tlo i vode, a glavni ciljevi kojima se teži su učinkovita zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti, primjena održive poljoprivredne proizvodnje, korištenje proizvoda šuma i šumskog zemljišta u skladu s načelima održivoga gospodarenja šumama, jačanje prostorno-razvojne strukture uravnoteženim policentričnim razvitkom temeljenim na opremljenosti kvalitetnom infrastrukturom, smanjiti štetne emisije u glavne sastavnice okoliša na najmanju moguću mjeru, a posebice zaštititi onečišćenje podzemnih voda, tj. rezervi pitke vode te tijekom planiranja gospodarskih djelatnosti treba osigurati racionalno korištenje neobnovljivih prirodnih dobara te održivo korištenje obnovljivih prirodnih izvora.

3. usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju

Kako je pojašnjeno u Strategiji, održiva proizvodnja i potrošnja odnose se na zadovoljavanje temeljnih ljudskih potreba i unapređivanje kvalitete života no na način da se minimizira korištenje prirodnih resursa i onečišćivanja okoliša tijekom cijelog životnog ciklusa proizvoda, te racionalnim odabirom proizvoda i umjerenom potrošnjom proizvoda i osnovnih resursa kako se ne bi ugrozile potrebe budućih generacija. Dakle glavni cilj je ostvariti uravnotežen i stabilan rast gospodarstva, koji bi imao manji utjecaj na daljnju degradaciju okoliša i stvaranje otpada nego što ima sada, kojeg mora pratiti stvaranje održivih obrazaca ponašanja u kućanstvima te u javnom i privatnom sektoru.

4. ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde

Iako je u cijelom svijetu trenutno takav trend, u Hrvatskoj je problem migracije iz ruralnih krajeva u urbana područja, mijenjanje životnih stilova i uloge spolova, starenje populacije, veća stopa parova bez djece i razvoda, povećani broj jednočlanih kućanstva i sl. izraženiji prvenstveno jer smo manja zemlja koja na svoj broj stanovnika osjeća jače posljedice ovih trendova. Sustav je preopterećen zbog smanjenje radnog dijela stanovništva i povećanog broja izdržavanih, stope nezaposlenosti rastu i uzrokuju veliki srazmjer među dijelovima Hrvatske. Kako bi se ti problemi riješili, postavljeno je za cilj ostvarivanje socijalno uključivog društva koje odlikuje solidarnost unutar i među generacijama te u kojem se poštuju različitosti u okviru

demokratskih vrijednosti, u kojem svaki pojedinac, bez obzira na spol i podrijetlo, ima jednaka prava i mogućnosti aktivno i odgovorno sudjelovati u okolnostima koje unapređuju i osiguravaju socijalnu sigurnost, ljudsko zdravlje i pravnu zaštitu.

5. postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije

Hrvatska više troši energije nego što ju proizvodi, no ni ne ostvaruje sve mogućnosti. Obnovljivi izvori energije premalo su zastupljeni u energetici Republike Hrvatske, iako postoji velika raspoloživost. Stoga je kao glavni cilj postavljeno osiguravanje kvalitetne i sigurne opskrbe energijom, uz nužno smanjivanje negativnih učinaka na okoliš i društvo.

6. jačanje javnog zdravstva

Hrvatska ima javno zdravstvo dostupno svima, no usporedno s prosjekom Europske unije, imamo višu stopu smrtnosti, posebice od bolesti srca i krvnih žila te malignih bolesti, i izdvajamo manji iznos ukupnog proračuna za zdravstvo od starih članica Europske unije. Zbog problema javnog zdravstva, prvenstveno nedostatak medicinske opreme i osoblja što uzrokuje duge liste čekanja, kao glavni cilj postavljeno je očuvanje i unapređivanje zdravlja cjelokupne populacije osiguravanjem pravodobnog pristupa zdravstvenim uslugama, koristeći znanstveno utemeljene programe sprečavanja i suzbijanja bolesti i promicanja zdravlja.

7. povezivanje prostora Republike Hrvatske

Kako je i u samoj Strategiji naglašeno, u Republici Hrvatskoj dosegnuta je visoka razvijenost mreža autocesta, no mreža državnih, županijskih i lokalnih cesta potrebno je dalje razvijati. Također imamo značajnu dužinu željezničkih pruga, no potrebna je njihova modernizacija i daljnji razvoj. Najveći problem je povezanost otoka s kopnom. U Hrvatskoj 48 otoka su stalno naseljena no zbog loše povezanosti otežano je osiguravanje održivosti razvoja otoka. Nužno je za održivi razvoj dobro povezivanje svih dijelova teritorija Republike Hrvatske (unutar kopna, otoka i kopna te među otocima) kako bi transportni sustav bio dostatan za sve gospodarske, socijalne i okolišne potrebe, a da istodobno njegov neželjeni utjecaj bude minimalan.

8. zaštitu Jadranskog mora, priobalja i otoka

Jadransko more slovi kao jedno od najljepših i najčišćih mora. Kako bi uspjeli očuvati tu čistoću i bogati morski ekosustav potrebno je promicati održivo gospodarenje Jadranskim morem, obalom i otocima. Očuvanje morskih ekosustava osiguralo bi se smanjivanjem unosa otpadnih tvari i stranih mikroorganizama i patogena u more iz svih izvora onečišćenja. Radi potpunog

ostvarivanja održivosti nužna je potpora lokalnih zajednica, osobito otočna, ali i ograničavanje utjecaja gospodarskih djelatnosti, osobito turizma, na okoliš.

NSOR Republike Slovenije

Strategija Republike Slovenije sastoji se od pet strateških orijentacija:

1. sveobuhvatno, zdravo, sigurno i odgovorno društvo
2. visoko produktivna ekonomija koja stvara dodatne vrijednosti
3. učenje za i kroz život
4. dobro očuvan okoliš
5. visoki stupanj suradnje, kompetencija i učinkovite vlasti

Strateške orijentacije reflektiraju se na 12 ciljeva održivosti:

1. zdrav i aktivan život

Zbog promjene strukture starosti populacije i radno aktivnog stanovništva, postat će nužno "produživanje izdržljivosti" i promoviranje duže radne sposobnosti stanovništva. Također žele poboljšati prehrambene navike stanovništva, poticati na zdraviji životni stil koji uključuje zdravu prehranu i tjelesnu aktivnost. Zdravstveni sustav također je naglašen kao dio sustava kojem nužno treba poboljšanje.

2. Znanje i vještine za kvalitetan život i poslovanje

Integraciju znanosti, obrazovanja i poslovanja smatraju presudnim kako bi se osigurala razmjena i prijenos znanja. Iako se smatra kako će zbog potreba gospodarstva rasti potreba i za visokoobrazovanim ljudima, i dalje trenutno postoji nesrazmjer ponude i potražnje radne snage. Zbog neučinkovite raspodjele radne snage dolazi do kočenja produktivnosti gospodarstva te stvara rizik od odljeva mozgova. Kako bi došlo do ciljanih promjena i poboljšanja žele poticati na cjeloživotno učenje, povećanje kreativnosti, inovativnosti i kritičkog razmišljanja. Takav sadržaj trebao bi biti osnovna komponenta na svim razinama obrazovanja. To bi označavalo poticanje i matematičke, digitalne i financijske pismenosti, globalnog učenja i međunarodnog surađivanja što u konačnici vodi do usvajanja vještina i znanja ne samo radi potreba posla, već radi usvajanja životnih vještina. Obrazovanjem bi pokušali riješiti i problem socijalno isključenih i marginaliziranih skupina koje bi daljnjim obrazovanjem smanjile rizik od isključenosti i niske kvalitete života. Također cilj je i potpuno uskladiti potrebe tržišta i razvojnih kapaciteta pojedinih regija s obrazovnim sustavom.

3. Pristojan život

Slovenija se nalazi među zemljama s niskim primanjima i relativno niskom stopom siromaštva. U strategiji kao jedan od najvećih izazova navode očuvanje dostojanstvenog života zbog brzog tehnološkog razvoja te demografskih i klimatskih promjena. Kako bi se osigurao, bit će potrebno istovremeno se baviti i socijalni, ekonomski, okolišni, regionalni i kulturni čimbenici koji mogu stvoriti nejednakosti i produbiti siromaštvo. Nužno je osiguravanje odgovarajuće razine dohotka, stvaranje održivih sustava socijalne zaštite, pružanje pristupa prikladnom stanovanju te uklanjanjem svih oblika diskriminacije.

4. Kultura i jezik kao glavni faktori nacionalnog identiteta

Cilj ovog dijela strategije jest razvijanje nacionalne kulture i slovenskog jezika kao odrednice identiteta te globalna prepoznatljivost putem promicanja ispravnog upravljanja kulturnom baštinom, promicanja kulturnih aktivnosti i olakšanim pristupom materijalima, jačanjem poslovne i kulturne sfere i promicanjem kreativnosti, kreativne industrije i istraživačke znanosti kao sinergije, promicanjem međunarodne suradnje te jačanjem nacionalnog identiteta i zaštitom kulturne raznolikosti.

5. Ekonomska stabilnost

Tijekom svjetske krize, Slovenija je, kao i brojne ostale zemlje, doživjela pad ekonomske aktivnosti. Kriza je istaknula slabosti gospodarskog sustava kao što su problemi konkurentnosti, upravljanja, nedovoljna raspodjela izvora financiranja i sl. Kako ne bi opet došlo da takvih problema, gospodarski rast mora biti konkurentan i inovativan, što će omogućiti i održivi razvoj, koji će zbog ravnoteže u sva tri stupa biti otporniji na ekonomske krize. To će nastojati postići promicanjem održivog gospodarskog razvoja, jačanjem funkcionalnih regija kao razvojnih i ekonomskih cjelina, poboljšanjem prometnih veza i iskorištavanjem razvojnih mogućnosti, osmišljavanjem održivih ideja za smanjivanje javnog duga te osiguravanjem konkurentnosti i stabilnosti financijskog tržišta.

6. Konkurentni i društveno odgovorni poduzetnički i istraživački sektor

Ovaj dio Strategije smatraju ključnim pokretačem razvoja. Planiraju ga ostvariti promicanjem razvoja znanosti i istraživanja u prioritetnim područjima, promicanjem internacionalizacije poduzeća izravnim stranim ulaganjima, pružanjem podrške, sustavom standardizacije, akreditacije i sl, stvaranjem okruženja plodnog za stvaranje digitalnih trendova, podržavajući nova istraživanja i tehnološke ideje, promicanjem društvene i ekološke odgovornosti među

tvrtkama i istraživačkih organizacija te osiguravanjem djelotvornog dugoročnog upravljanja državnim poduzećima.

7. Inkluzivno tržište rada i visokokvalitetni poslovi

Učinkovito djelovanje tržišta rada i fleksibilna politika tržišta rada mogao značajno doprinijeti gospodarskom razvoju i kvaliteti života stanovništva. Kako bi se uspostavilo inkluzivno tržište rada i visoka kvaliteta radnih mjesta, bit će potrebno poboljšati fleksibilnost i sigurnost posla, što će povećati zaposlenost, smanjiti segmentaciju i omogućiti učinkovitiju raspodjelu radne snage. Također, u Strategiji navode potrebnim i uvođenje koncepta održivog radnog vijeka koji zaposlenicima omogućuje da rade duže i u mirovinu odlaze zdravi; stvaranje visokokvalitetnih radnih mjesta, promicanje povećane uključenosti marginaliziranih i nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada, prilagođavanje radnih mjesta i organizacije rada demografskim promjenama, tehnološkom razvoju i klimatskim promjenama, smanjenje opasnosti od nezapošljavanja te promicanje zapošljavanja oba spola.

8. Kružna ekonomija s niskim udjelom ugljika

Potrošnja resursa i energije na globalnoj razini kontinuirano se povećava, budući da tehnološki napredak nije uspio smanjiti ili eliminirati teret na okoliš zbog sve većeg broja stanovništva i povećanom potrošnjom. Potrošnja resursa po stanovniku u Sloveniji jednaka je prosjeku Europske unije, no Slovenija je pri učinkovitosti potrošnje resursa i energije ispod prosjeka. Smatraju kako je potrebno promicati inovacije koje učinkovito troše energiju i sirovine a imaju manju štetnost za okoliš, zamjena fosilnih goriva, osiguravanje nisko-ugljičnog gospodarstva posebice u transportu te korištenje prostornog planiranja za dizajniranje čvorova za kružno gospodarstvo s niskim udjelom ugljika i pronalaskom razvojnih rješenja na regionalnoj i lokalnoj razini.

9. Održivo upravljanje prirodnim resursima

U Strategiji navode kako su održiva zaštita i planirana upotreba prirodnih resursa presudni za dugoročno očuvanje količine i kvalitete prirodnih resursa, koji su jedan od ključni stupovi osiguranja zdravog životnog okoliša i proizvodnje hrane. Među najvećim izazov navodi se usklađivanje različitih legitimnih, ali sukobljenih interesa skupine dionika. Kao problem navode i smanjenje poljoprivrednih obradivih površina zbog urbanizacije. Probleme će nastojati riješiti uvođenjem pristupa upravljanja prirodnim resursima zasnovanog na ekosustavu, učinkovitim upravljanjem površinskim i podzemnim vodama, obalnim i pomorskim resursima,

osiguravanjem održivog razvoja šuma kao ekosustava iz perspektive njihove ekološke, ekonomske i socijalne funkcije, sprečavanjem prekomjernog onečišćenja svih sastavnica okoliša, očuvanjem visoke razine biološke raznolikosti te stvaranjem sustava upravljanja na svim razinama kako bi se osigurala najučinkovitija prilagodba klimatskim promjenama.

10. Pouzdan pravni/zakonodavni sustav

Pravni sustav je od značajne nacionalne i strateške važnosti za zaštitu prava građana i ekonomski razvoj, kao i za rad svih društvenih sustava i podsustava. Kako bi se povećalo povjerenje u pravni/zakonodavni sustav potrebno je zaštititi sva temeljna ljudska prava, iskorijeniti diskriminaciju i pružati jednake mogućnosti svima, osigurati jedinstvene sudske prakse te djelotvorno, nepristrano i neovisno sudstvo, osigurati transparentno provođenje sudskih postupaka te provoditi preventivne mjere s ciljem smanjenja anomalija.

11. Sigurna i globalno odgovorna zemlja

Kako je navedeno u Strategiji, Slovenija je jedna od najsigurnijih zemalja na svijetu, koja ima pozitivni utjecaj na kvalitetu života njegovih stanovnika. Unatoč tome potrebno je provesti mjere radi dugotrajnosti ovakvog stanja stoga treba raditi na promicanju preventivnih mjera radi što učinkovitijeg upravljanja u slučaju prirodnih i drugih katastrofa, na osiguravanju nacionalnih i granica Europske unije, na pružanju visoke sigurnosti građanima i njihovim imovinama te osigurati dobar sustav zaštite od bilo kakvih prijetnji.

12. Učinkovito upravljanje i visoko kvalitetna javna služba

Zadnje područje strategije ima cilj osmišljavanja politika i propisa na temelju unaprijed definiranih ciljeva javne službe i uprave, postizanje suradnje i povjerenja među građanima i zaposlenicima, jačanje suradnje i preuzimanje odgovornosti među društvenim partnerima, definiranje pristupačnih, transparentnih i učinkovitih javnih usluga, promicanje inovativnih oblika upravljanja, vođenja, oblikovanja politika i inovacija, osiguravanje koordiniranog i dosljednog strateškog upravljanja sustavima te iskorištavanja prednosti suvremenih tehnologija.

NSOR Mađarske

Nacionalni okvir održivog razvoja usmjeren je na četiri ključna područja s ukupno 34 strateška cilja i 77 instrumenata. Ključna područja odnose se na:

1. Ljudski resurse

Postići društvo sa stabilnom i zdravom populacijom koja posjeduje znanje i vještine potrebne za suočavanje s izazovima današnjeg vremena, postupno smanjujući socijalnu isključenost. Povećavanje broja rođenih i smanjenje stopa smrtnosti su poželjni i izvedivi ciljevi koji će rezultirati smanjenim padom broja stanovništva. Također, cilj je smanjio broj kroničnih, neinfektivnih slučajeva zasnovanih na načinu života, koji čine većinu morbiditeta, dakle raditi na obuzdavanje oblika ponašanja koje predstavlja zdravstveni rizik. Žele stvoriti sustav obrazovanja, osposobljavanja i razvoja koji će povećavati vrijednosti, moralne standarde, kvalitetu socijalnog života, osjećaj privrženosti zajednici te koji će osiguravati znanje, vještine i kompetencije potrebne na tržištu rada.

2. Socijalne resurse

Cilj je stvaranje kulture koja podupire održivost, jačanje pozitivnih vrijednosti, normi i stavova obzirući se na održivost. Budući da se okruženje svakog društva kontinuirano mijenja, potrebno je prilagoditi se tim promjenama zadržavajući nacionalni identitet. Kako bi se vratilo povjerenje u institucije, nužno je iskorijeniti korupciju. Također, potrebno je ojačati socijalnu koheziju, poboljšati vrijednosti povezane s održivošću, oživjeti kulturne tradicije, uvažiti kulturnu raznolikost, te očuvati intelektualnu, materijalnu i izgrađenu baštinu.

3. Nacionalne resurse

Svaka promjena nacionalnih resursa mora se kontinuirano nadzirati. Temeljem kontinuirano pregledanih pokazatelja, potrebno je raditi na dugoročnom očuvanju nacionalnih resursa, posebice onih za koje se pokaže da su najkritičniji. Moraju se utvrditi razlozi koji doprinose iscrpljivanju ili povećanju određenih resursa. Cilj mora biti obuzdati motive koji uzrokuju iscrpljivanje i podržati one koji povećavaju količinu resursa. Mjere se trebaju provoditi na svih razinama vlasti, određivati u dugoročnim politikama, strategijama, zakonodavstvu i sl. Potrebno je razviti institucije i mjere koje osiguravaju svjesnost dionika o svim aspektima i informacijama koje su povezane s održivim korištenjem nacionalnih resursa kako bi se donosile racionalnije odluke.

4. Ekonomske resurse

Cilj je postizanje selektivnog razvoja fizičkog kapitala, jačanje poduzetnika, postupno povećanje domaćih kapitalnih ulaganja i smanjenje njihove inozemne izloženosti. Za daljnji razvoj nužno je i smanjenje javnog duga.

Strategija je usmjerena na četiri ključna područja koja obuhvaćaju pet pod područja djelovanja.

1. kvaliteta života

Područje kvaliteta života dijeli se na sljedećih pet pod područja. Prvi je održiv životni stil koji označava orijentaciju prema modelu održivog razvoja kroz obrazovanje i podizanje svijesti, te pomak u društvenim vrijednostima. Drugi je mogućnost za osnaživanje svi generacija izradom plana financiranja socijalnih davanja, zdravstva i mirovina, promicanje demografskog razvoja i zdravog načina života. Treći je ravnopravnost spolova u poslovnoj i privatnoj sferi. Četvrti je poboljšanje obrazovanja i ojačavanje istraživačkog područja, te posljednji, peti je osiguravanje pristojnog života za sadašnje i buduće generacije, stvaranje solidarnosti i osiguravanjem jednakih mogućnosti za sve.

2. Austrija kao dinamična gospodarska lokacija

Prvo pod područje djelovanja su inovativne strukture koje promiču konkurentnost, dakle sustav za istraživanje, tehnologiju i razvoj orijentiran prema potrebama zemlje. Drugo je novo razumijevanje poslovanja i uprava radi jačanja korporativne odgovornosti i stvaranja učinkovitih administrativnih struktura i procesa. Treće je postavljanje ispravnih cijena resursa i energije kako bi se stvorio poticaj za održivo ponašanje putem cjenovnih signala. Četvrto je uspješno upravljanje kroz ekološku učinkovitost, dakle odvajanje potrošnje resursa i energije od ekonomskog rasta te promicanje uporabe obnovljivih izvora energije. I peti je jačanje održivih proizvoda i usluga.

3. životni prostor u Austriji

Pod ovu kategoriju spada zaštita okoliša i klime, očuvanje bioraznolikosti i krajolika, odgovorno korištenje zemljišta i regionalni razvoj, oblikovanje održive mobilnosti, optimizacija transportnih sustava radi promicanja ekološki najprihvatljivijih resursa koji su i energetske najučinkovitiji i najsigurniji oblici prijevoza.

4. odgovornosti Austrije

Autori Strategije smatraju kako je odgovornost Austrije borba protiv siromaštva, stvaranje socijalne i ekonomske ravnoteža unutar i između zemalja, davanje doprinosa učvršćivanju

sigurnosti, mira i ljudska prava, stvaranje odnosno razvijanje globalno održive ekonomija, osiguravanje prirodnih i društvenih životnih prostora za sve, uspješna međunarodna suradnja i financiranje te prilagođavanje održivog razvoja zemljama partnerima radi stvaranja Unije održivosti.

Komparacija

Iako je svaka strategija pisana po uzoru na Milenijsku deklaraciju i prema načelima i ključnim ciljevima Europske strategije održivog razvoja, interesantno je uočiti kako strategije nisu slično oblikovane. Sam dokument Strategije ne sadrži ista poglavlja koja uvode u samu problematiku niti su ključni dijelovi Strategije jednako podijeljeni. Tako hrvatska Strategija ima osam ključnih područja koja su: poticaj rasta broja stanovnika, okoliš i prirodna dobra, usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju, ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde, postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije, jačanje javnog zdravstva, povezivanje prostora Republike Hrvatske te zaštita Jadranskog mora, priobalja i otoka. Slovenska strategija podijeljena je na pet strateških orijentacija: sveobuhvatno, zdravo, sigurno i odgovorno društvo, visoko produktivna ekonomija koja stvara dodatne vrijednosti, učenje za i kroz život, dobro očuvan okoliš te visoki stupanj suradnje, kompetencija i učinkovite vlasti; koji su pojašnjeni kroz 12 ciljeva. Mađarska Strategija ima samo četiri ključna područja, a to su: ljudski resursi, socijalni resursi, ekonomski resursi i nacionalni resursi; kao i austrijska Strategija čija su ključna područja sljedeća: kvaliteta života, Austrija kao dinamična gospodarska lokacija, životni prostor u Austriji i odgovornosti Austrije.

No iako su na prvu razlike između strategija velike, strategije su zapravo poprilično slične. Ključna područja se razlikuju imenom s obzirom na targetirana područja na kojima se treba raditi radi postizanja održivosti, no svaka od strategija pokriva jednaka područja djelovanja, što zapravo znači da obuhvaća sva područja, sve aspekte država. Sve strategije usmjerene su na tri osnovna stupa održivosti, ekonomski, socijalni i okolišni, oblikovanih prema kompleksnosti problema zemlje, unutar kojih nude rješenja radi postizanja održivog razvoja. Zbog brojnih pod podjela i pod ciljeva, mađarska Strategija najsloženije je napisana no sadržajno se ne razlikuje od ostalih strategija. Zbog naglašavanja težine stanja u Mađarskoj, takav oblik pisanja Strategije je i razumljiv, raščlanjivanje radi obuhvaćanja potpune problematike. Austrija je jedina država (od uspoređivanih) koja unutar strategije ima područje 'Odgovornosti Austrije'. Naravno, sve 4 država unutar Strategija navode što trebaju učiniti,

koje mjere i zakone vlada treba usvojiti, no jedino unutar Strategije Republike Austrije cijelo 'poglavlje' posvećeno je naglašavanju dužnosti Austrije kao države, ne ako pojedinih ministarstva ili agencija. Nužno sudjelovanje svih aktera radi ostvarivanja i održavanja održivosti cilj je svih analiziranih država, no Austrija prednjači u sustizanju tog cilja. U tome je najveća prednost Republike Austrije nad ostalim uspoređivanim državama.

III.4. Provedba

NSOR Republike Hrvatske

Unutar Strategije određeno je kako će se ista provoditi pomoću akcijskih planova. Akcijski planovi izrađuju se suradnjom svih dionika uključujući nevladine organizacije i poslovni sektor, te Savjet prostornog uređena Republike Hrvatske i Savjet za održivi razvitak i zaštitu okoliša. Vlada Republike Hrvatske nastoji stvoriti pozitivno okruženje u kojem se u Republici Hrvatskoj uvodi i provodi koncept održivog razvoja na svim razinama uprave i lokalne samouprave. Vlada Republike Hrvatske u Strategiji navodi kako će ideju održivog razvoja promicati sustavnim informiranjem javnosti, stavljajući naglasak na mjere kojima svaki pojedinac može pomoći u odgovoru na osam ključnih izazova, jačati svijest javnosti o povezanosti gospodarskih, socijalnih i okolišnih problema i nužnosti da im se pristupa sveobuhvatno, podupirati obrazovanje za održivi razvoj Republike Hrvatske na svim razinama obrazovnog sustava. Također navodi se kako je potrebno sustavno mobilizirati sve dionike putem razmjene mišljenja i iskustava o pitanjima vezanima za politike održivog razvitka u Republici Hrvatskoj te o načinima na koje se koncept može primjenjivati na svim razinama uprave i lokalne samouprave, novim idejama za ostvarenje održivosti i izmjeni dobrih iskustava.

Hrvatska provodi Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2020. godine, unutar koje su uspostavljeni novi indikatori praćenja siromaštva koji omogućavaju ranu identifikaciju obitelji i djece u riziku od siromaštva. Kroz sustav socijalne skrbi kontinuirano se radi na zaštiti svih korisničkih skupina te je organiziran rad na sprječavanju, ublažavanju i otklanjanju socijalne isključenosti i skrbi za najpotrebitije članove društva. Tijekom 2017. i 2018. raspisani su javni pozivi za prijavu projekata i programa udruga i ostalih organizacija civilnog društva od interesa za opće dobro usmjerenih borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti te Poziv za prijavu projekata usmjerenih unaprjeđenju kvalitete života starijih osoba putem organiziranih dnevnih aktivnosti. Od 2016. do 2022. godine provodi se projekt „Živjeti zdravo“ koji čine sljedećih pet elemenata: zdravstveno obrazovanje, zdravlje i tjelesna aktivnost, zdravlje i prehrana,

zdravlje i radno mjesto te zdravlje i okoliš. Provedbom ovoga projekta senzibilizira se i educira stanovništvo o potrebi očuvanja zdravlja i usvajanja zdravih životnih navika. Donošenjem Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije, krajem 2014., Hrvatska je uvela koncept cjeloživotnog učenja, čime je omogućen stalan pristup obrazovanju kao i priznavanje različitih oblika učenja. Kako bi se osigurala rodna ravnopravnost, Hrvatska je ratificirala Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji 2018. godine. U svrhu povećanja broja zaposlenih, od siječnja 2018. godine provodi se unaprijeđeni paket mjera aktivne politike zapošljavanja „Od mjere do karijere“ koji uključuje potpore za zapošljavanje, potpore za usavršavanje, potpore za samozapošljavanje, obrazovanje nezaposlenih, osposobljavanje na radnom mjestu, potpore za stjecanje prvog radnog iskustva/pripravništvo, javne radove, potpore za očuvanje radnih mjesta i mjeru stalni sezonac. Kako bi se osigurao mir i pravda, 2010. godine donesene su promjene Ustava čime je ojačano Državno sudbeno i Državno odvjetničko vijeće, ukinut je probni petogodišnji rok za imenovanje sudaca i državnih odvjetnika, te je u 2018. godini donesen paket od šest pravosudnih zakona čime je dodatno reorganizirana mreža pravosudnih tijela te osigurana bolja dostupnost sudova građanima. Također radi se na edukaciji o odvajanju otpada te proširenju reciklažnih dvorišta i zelenih otoka kako bi došlo do smanjenja nepravilnog odlaganja otpada i zagađenja okoliša.

NSOR Republike Slovenije

Unutar Strategije održivog razvoja Republike Slovenije napominje se kako je provedbeni aspekt razvojnog planiranja bila slaba strana svih do danas ostvarenih projekata razvojnog planiranja. Stoga se napominje kako će uspješna provedba Slovenske razvojne strategije 2030. zahtijevati učinkovito i transparentno razvojno planiranje i racionalnije korištenje javnih sredstava, jer je njegova primarna svrha prilagodba strukture rashoda nacionalnim prioritetnim razvojnim zadacima. Provedba Strategije temeljit će se na srednjoročnom planiranju, vezanom za srednjoročni fiskalni okvir i uspostavi sustava provedbenih dokumenata koji se moraju kodificirati i povezati sa Zakonom o javnim financijama. Također planira se izraditi četverogodišnji program nacionalne razvojne politike (NDPP) i srednjoročna fiskalna strategija koji će se produžavati svake godine. Promjene napravljene do sada osigurale su stalan uporan pad u riziku od siromaštva i stope socijalne isključenosti, jer se mnogi programi integracije i socijalne aktivacije pružaju ranjivim skupinama. Programi prevencije bolesti, te podizanje svijesti o čimbenicima zdravstvenog rizika pridonijelo je poboljšanju zdravstvenih rezultata. Također, obrazovne institucije bilježe visoku stopu sudjelovanja i izuzetno nisku stopu ranog napuštanja škole. Između 2017. i 2020. Slovenija je zabilježila stabilan gospodarski rast, usporedno sa stalnim smanjenjem dugotrajne

nezaposlenosti i prisilnog privremenog zapošljavanja. Pomoć mladima da rano pronađu kvalitetan posao i usvajanje strateških migracijskih politika od ključne su važnosti u ovom kontekstu.

NSOR Mađarske

Strategija održivog razvoja Mađarske ne sadrži zaseban dio o implementaciji Strategije. Navodi se kako je Nacionalno vijeće za održivi razvoj odgovorno za nadgledanje provedbe Strategije te kako se implementacija Strategije treba provesti balansirano kako bi se ostvarili svi ciljevi. Na službenim stranicama Ujedinjenih naroda, u dobrovoljnom nacionalnom izvješću iz 2018. godine, Mađarska je navela dosadašnja poboljšanja koja su postignuta provođenjem Strategije. Socijalni stup pojačan je obiteljskom politikom čiji su glavni ciljevi osnaživanje obitelji i postizanje trajnog zaokreta u demografskim trendovima. Kako bi istaknula svoju predanost obiteljskim vrijednostima, Vlada je 2018. godinu proglasila Godinom obitelji. Gospodarski stup podupire nekoliko mjera za poboljšanje produktivnosti gospodarstva. Mađarska vlada želi stvoriti društvo temeljeno na radu uvođenjem nekoliko programa za proširenje zaposlenosti, kao i za povećanje konkurentnosti poduzeća svih sektora. Druga važna komponenta poticanja održivog i uključivog gospodarskog rasta je namjera Vlade da konsolidira Mađarsku kao državu utemeljenu na znanju i inovacijama. Opskrbu čistom vodom smatraju najvećom brigom o budućnosti čovječanstva, te presudnom u promicanju održivog razvoja i mira stoga su to postavili kao središnji segment zaštite okoliša. Napravljene su i promjene unesene u Temeljni zakon (Ustav) poput postavljanja limita za državni dug i mjere za potporu zdravom način života (svakodnevni tjelesni odgoj u osnovnim i srednje škole, reforma menze, smanjenje pušenja).

NSOR Republike Austrije

Unutar Strategije naglašava se kako će se posebna pažnja morat posvetiti onim koracima provedbe koji pokreću kontinuirani razvoj i postižu prihvaćanje potrebnih promjena. Navodi se kako se cijeli postupak provedbe temelji na sljedećih pet načela:

- Sustavna i učinkovita provedba kroz sektorske i regionalne strategije
- Koordinacija kroz suradnju kako bi se osigurala dosljednost i dosljednost politike
- Transparentnost redovitim praćenjem na temelju prikladnih pokazatelja
- Mogućnosti sudjelovanja i široko utemeljeni rad na odnosima s javnošću

- Daljnji razvoj kroz evaluaciju i „strategiju učenja“

Odgovornost se postavlja na pojedina regionalna tijela i institucije da definiraju jasan broj konkretnih podciljeva, rokove i prikladne instrumente kao i mjere za postizanje ciljeva za provedbu. Uspostavljanjem neovisnih sektorskih, regionalnih, komunalnih i lokalnih politika održivosti, žele udovoljiti zahtjevima za političkom integracijom i dosljednošću političkog djelovanja i osigurati decentraliziranu provedbu Strategije. Decentralizirana predanost (odozdo) trebala bi stoga biti povezana s nadređenom koordinacijom (od vrha prema dolje). Naglašava se kako regionalnu i lokalnu razinu treba dodatno ojačati kao središnju razinu za provedbu. Općine na lokalnoj razini i okruga i mreže na regionalnoj razini posebno su pozvane kao partneri u dijalogu na saveznoj razini. Slijedeći pristup integracije, sva federalna ministarstva integriraju ciljeve trajnog razvoja u svoje strategije i programe od 2016. godine i osmišljavaju odgovarajuće akcijske planove i mjere. Kako bi uključili mlade u demokratske odluke, proširili su glasačka prava na šesnaestogodišnjake. Međuresorna radna skupina za Agendu 2030 (IMAG) bavi se općom koordinacijom i komunikacijom bitnih mjera u provedbi ciljeva održivog razvoja. U Strategiji se inzistira na transparentnosti i publicitetu o napretku provedbe Strategije. Određeno je Strategijom kako će se ključni ciljevi, postupak provedbe i postignuti rezultati procjenjivati svake tri godine.

Komparacija

S obzirom da je Hrvatska relativno nedavno započela svoj put prema održivosti, nije neobično da se na prvi pogled čini kao da je doneseno više promjena, zakona i Strategija usporedno s Austrijom, Slovenijom i Mađarskom. No Hrvatska je zbog kraćeg razdoblja, kasnijeg starta, morala pokušati sustići ostale države. Najzanimljivija mjera je austrijska, odluka da šesnaestogodišnjaci dobiju glasačka prava. Na taj način nastoje što više uključiti mlade u oblikovanje države. Primjenu takvog pristupa trebalo bi pratiti i istražiti mogućnost njezine primjene u Hrvatskoj. S obzirom da je interes mladih za sudjelovanje u oblikovanju državne politike nizak, možda bi ova mjera potaknula mlade da se informiraju i angažiraju. Dobar primjer implementacije ima i Mađarska koja je Ustavom postavila limit za javni dug. Hrvatska smanjuje javni dug, no postavljanjem limita osigurali bi se od pogoršanja i rasta duga. Objašnjenje implementacije ciljeva Strategije održivog razvoja najslabije je zastupljeno u mađarskoj Strategiji. Strategija održivog razvoja Republike Slovenije i Republike Austrije naglašavaju važnost transparentnosti i dostupnosti informacija javnosti o napretku. Republika

Slovenija i Republika Austrija odredile su četvero-godišnji, odnosno tro-godišnji period nakon kojeg evaluiraju ciljeve, provedbu i rezultate. Republika Hrvatska nema raniji period unutar trajanja Strategija za evaluaciju stanja. Informacije o implementaciji Strategije mogu se pronaći samo u službenim izvješćima na stranicama Europske unije, što je nedostatak svih kompariranih zemalja. Trenutno stanje, napredak i sljedeći koraci svake države u ostvarivanju ciljeva unutar Strategije trebali bi biti detaljnije prikazani i dostupniji javnosti. Za laika, građana koji se želi informirati, takve informacije su slabo dostupne, a s obzirom da svatko treba sudjelovati kako bi se održivi razvoj postigao, dostupnost informacija je nužna. Što se tiče samih izvješća, kao i Strategije, pisane su na sličan način, kao prema već unaprijed generiranoj matrici. Ciljevi kojima se teži su još jednom naglašeni, ponovljeni iz Strategija. Na službenoj stranici Održivog razvoja UN-a¹⁰ s izvješćima o stanju i napretku ostvarivanja održivog razvoja, vrlo pregledno označeno je za svaku pojedinu zemlju stanje preuzeto iz predanih izvješća. Stanja svake zemlje raščlanjeno je prema globalnim ciljevima održivog razvoja i označeno je sa sljedećim oznakama: ispunjen cilj, umjereno poboljšanje stanja, stagnacija stanja, pogoršanje stanja ili nepostojanje informacija. Zanimljivo je promotriti kako samo prilikom ostvarivanja dva cilja, sve četiri komparirane države imaju jednako stanje, a to su iskorjenjivanje siromaštva (sve četiri države su ispunile taj cilj) te zdravlje i dobrobit (sve četiri države izvijestile su o umjerenom poboljšanju stanja). Lošije rezultate u odnosu na preostale tri komparirane države, Hrvatska bilježi u ispunjavanju cilja kvalitetnog obrazovanja te održivih gradova i zajednica. Pri iščitavanju stanja, vrlo je problematičan nedostatak definiranih indeksa mjerenja provođenja strategijama po državama. To je jasno uočljivo posebice pri ostvarivanju prvog cilja, iskorjenjivanja siromaštva gdje su analizirane države navodno ostvarile sve zadane ciljeve, no ako se promotri realno stanje, postavlja se pitanje jesu li zaista. Na stranicama, kao indikator ispunjavanja tog cilja naznačen je procijenjeni postotak stanovništva koje živi ispod praga siromaštva od 1,90 američkih dolara dnevno koji se procjenjuje pomoću povijesnih procjena raspodjele dohotka, projekcija promjena stanovništva prema dobi i obrazovanju te projekcija BDP-a. No kako sam već napomenula ranije u tekstu prilikom objašnjavanja indikator održivog razvoja, sam BDP nije dovoljan pokazatelj. Ako samo promotrimo broj nezaposlenih u Hrvatskoj, broj umirovljenika s najnižom mirovinom, broj zaposlenih bez redovnih primanja, broj poljoprivrednika, broj građana koji ovise o socijalnoj pomoći, broj mladih koji ovise o financiranju od strane roditelja, osvrnemo li se samo oko sebe i pogledamo svoju okolinu, možemo li potvrditi točnost indikatora, ostvarenost tog cilja? Osobno, rekla bih da ne možemo.

¹⁰ <https://dashboards.sdgindex.org/>

Stanje se umjereno poboljšava, da, no mislim da zasigurno nismo posve ostvarili taj cilj. Pregledavajući podatke za preostale tri zemlje, za Mađarsku bih rekla isto. No bez uvida u detaljnije podatke i realno stanje iz prve ruke teško je dati potpuno točne procjene. Nedostatak indeksa problematičan je zbog mogućnosti zanemarivanja ciljeva označenih kao ostvarenih što u konačnici može rezultirati usporavanjem održivog razvoja.

Zaključak

Održivi razvoj se još donedavno promatrao kao „nadobudna“ ideja, neostvarivi utopijski cilj koji je previše nerealan da bi bio izvediv. Sve klimatske promjene, smanjenje količine prirodnih resursa, glad u svijetu, bolesti, smrt, globalne krize, sve se promatralo kroz "ružičaste naočale", negiranje problema i odbijanje suočavanja s istim. Prebacivanje "loptice odgovornosti" možemo promatrati kao difuziju odgovornosti, jer što je više aktera uključeno, to više se čeka, tj. prepušta djelovanje drugom aktera, a ovdje je uključen cijeli svijet. Veliki broj aktera kako na svjetskoj, tako i na nacionalnoj razini uvelike otežava brže djelovanje i dobivanje rezultata zbog brojnih kompromisa i različitih načina djelovanja. Svaka Strategija održivog razvoja oblikovana je prema istom predlošku Europske unije za održivi razvoj i milenijskih (globalnih) ciljeva radi postizanja održivog razvoja. Upravo zbog toga definicije održivog razvoja unutar Strategija su gotovo identične. No, unatoč jednom predlošku, svaka strategija sadrži one ciljeve i rješenja koja su primjerena nacionalnim problemima i potrebama. Sve zemlje imaju jedan glavni cilj, a to je postići održivost na svim razinama i u svim aspektima, no nemaju sve države jednaki put do tog cilja. Zbog različitih mogućnosti država, nije svaka strategija jednako ostvariva i ne implementira se na jednaki način. Tokom analize Strategija, najveće iznenađenje bila je Strategija Mađarske koja gotovo ne sadrži podatke o implementaciji iste. U tom pogledu, Hrvatska je Strategija dobro razrađena. Strategija Republike Slovenije sastavljena je na način koji je laiku najjednostavniji za čitanje i razumijevanje naspram ostalih analiziranih Strategija. Problemi, navedeni u Strategijama, ne razlikuju se mnogo od države do države. Sve država suočavaju se s padom broja radno-aktivnog stanovništva što dovodi do slabijeg punjenja državnog proračuna te porasta siromaštva u zemlji, s općim smanjenjem populacije, neodrživog iskorištavanja prirodnih resursa, korupcijom i nepovjerenjem u institucije. Svaka država naglašava nužnost sudjelovanja svih aktera radi uspješne provedbe Strategije, no sve analizirane države odredile su samo jedno tijelo za nadzor provedbe Strategije. Smatram kako je to najveći propust u svim državama, jer jedno ministarstvo ili vijeće ne može podnesti toliki zadatak, pokriti toliko područje (djelovanje unutar cijele države). S obzirom da su svi sastavni dijelovi države subjekt Strategije, sva ministarstva i sve razine uprave trebale bi biti uključene u provedbu mjera i ostvarivanja postavljenih ciljeva. Smatram nužnim postavljanje više tijela za provođenje same Strategije, uspostavljanje više suradnji među ministarstvima i lokalnim/regionalnim upravama vlasti radi bržeg pronalaska problema, nedostataka i odgovarajućih rješenja te implementiranja istih (bolja povezanost cijelog sustava),

postavljanje strogih mjera za neprovođenje odredba Strategije na svim razinama, osigurati mehanizme koji bi spriječili utjecaj vanjskih čimbenika na ostvarivost Strategije te edukacija i informiranje društva o važnosti i potrebnosti ostvarivanja ciljeva Strategije. Problem pri samoj provedbi Strategije zadaju i vanjski utjecaji na ostvarivost same Strategije i postavljenih ciljeva, kao primjerice globalna kriza ili pandemija kao što je sada Covid-19 koji je na gotovo dva mjeseca „potpuno zaustavio život i normalno funkcioniranje države“ i uzrokovao pogoršanja na svim područjima. Tu „slabost“ (no manjih razmjera) mogli smo vidjeti kod svih država, pa tako i u Republici Austriji koja je gospodarski dosta naprednija od analiziranih okolnih zemalja. Takve krize treba iskoristiti kao pokazatelje slabih točaka sustava. U Hrvatskoj su nejednaka razvijenost svih dijelova Hrvatske i ovisnost o samo jednoj gospodarskoj djelatnosti (turizam) jedne od najvećih boljki. Upravo zbog toga smatram kako bi se prilikom izrade nove Strategije trebao izabrati bottom-up pristup. Korištenje podataka prikupljenih prilikom sastavljanja razvojnih strategija općina, gradova i županija kao podloga za razvoj Nacionalne strategije održivog razvoja omogućio bi konkretniji uvid u problematiku svih dijelova Hrvatske, što bi rezultiralo donošenjem rješenja za svaki pojedinačan problem, razvoj zapostavljenih i „problematičnih“ dijelova Hrvatske i samim time i brži napredak na razini cijele države. S dosadašnjim djelovanjem, Hrvatske zaista je napravila pomak prema postizanju održivog razvoja, no put prema ostvarenju svih ciljeva još je dug i treba se na njemu raditi.

Analiziranje Strategija održivog razvoja odabranih zemalja shvatila sam kako komparacija samo na razini Strategija nije dovoljna. Strategije zasigurno nisu dovoljni pokazatelji razlika između država niti uspješnosti njihovog implementiranja održivog razvoja. Bez izvješća o stanju i napretku ispunjavanja ciljeva održivog razvoja svake pojedine zemlje komparacije bi bile manje značajne. Stoga, kada bi se u budućnosti proširio ovaj rad, smatram nužnim posvećivanje pažnje izvješćima o implementaciji Strategija, proširivanje analize na ostale srednjoeuropske zemlje članice Europske unije kako bi se mogao dobiti širi uvid u dobre prakse postavljanja ciljeva, pronalaska rješenja i implementiranje istih u Nacionalnu strategiju održivog razvoja Republike Hrvatske. Također, kao nastavak na ovaj rad, preporučam pronalaženje odgovarajućeg indeksa mjerenja provođenja Strategija po državama.

Literatura

Čikić, J. (2012) Teorije ekološke modernizacije kao sociološki okvir za proučavanje socijalnoekoloških problema, Novi Sad: Poljoprivredni fakultet, br. 2, 545-560

Klepač, O. (2013) Konceptualne napetosti održivog razvoja: Pokušaj pogleda iz drugog kuta - U: Galić, B. Žažar, K. Znanstveni simpozij "Razvoj i okoliš - perspektive održivosti", Zagreb: Filozofski fakultet

Korošec, L. Smolčić Jurdana, D. (2013) Politika zaštite okoliša – integrirani dio koncepta održivog razvoja Europske unije, Zagreb: Ekonomski preglednik, vol. 64, no. 6, 605-629

Lay, V. (2007) Vizija održivog razvoja Hrvatske: Prinosi artikulaciji polazišta i sadržaja vizije, u Lay, V. (ur.) Razvoj sposoban za budućnost, prinosi promišljanju održivog razvoja Hrvatske, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Lay, V. (1998) Održivi razvoj i obrazovanje, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet

Luttenberger, A. (2003) Usklađivanje propisa Europske unije o održivom razvoju u Republici Hrvatskoj, Rijeka: Pomorski zbornik, vol. 14, no. 1, 301-308

Matešić, M. (2012) Društvene pretpostavke održivog razvoja Republike Hrvatske, diplomski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Saks, Đ.D. (2014) Doba održivog razvoja, Beograd: Centar za međunarodnu suradnju i održivi razvoj i JP službeni glasnik

Pušić, Lj. (2012) Da li je ideja o održivom razvoju održiva?, Novi Sad: Filozofski fakultet, br. 2, 425-442

Pavić-Rogošić, L. (2010) Održivi razvoj, Zagreb: Odraz

Saks, Đ.D. (2014) Doba održivog razvoja, Beograd: Centar za međunarodnu suradnju i održivi razvoj i JP službeni glasnik

Stjepanović, J. (2017) Čimbenici i poticaji za održivi razvoj u Hrvatskoj – analiza dobrih praksa lokalnih samouprava, diplomski rad, Zagreb: Filozofski fakultet

Šimleša, D. (2008) Prepreke i mogućnosti za održivi razvoj Hrvatske, Analiza indikatora održivosti - ekološki otisak stopala i indeks ljudskog razvoja, doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet

Internet izvori

Službene stranice United Nations Environment Programme, Preuzeto s: <https://www.unenvironment.org/about-un-environment>, zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice United Nations Sustainable development, Preuzeto s: <https://sdgs.un.org/> , zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice United Nations Sustainable development report, Preuzeto s: <https://dashboards.sdindex.org/> , zadnji pregled rujan 2020.

Leksikon održivog razvoja: Preuzeto s: <https://www.dop.hr/category/lexicon/> , zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice Ministarstva vanjskih i unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Preuzeto s: <http://www.mvep.hr/hr/> , zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice Ministarstva zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske, Preuzeto s: <https://mzoe.gov.hr/> , zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, Preuzeto s : <https://www.mingo.hr/> , zadnji pregled rujan 2020.

Službene stranice Europske mreže održivog razvoja, Preuzeto s: <https://www.sd-network.eu/> , zadnji pregled rujan 2020.

NSOR Republike Slovenije, Preuzeto s: <https://www.sd-network.eu/> , zadnji pregled rujan 2020

NSOR Mađarske, Preuzeto s: <https://www.sd-network.eu/>, zadnji pregled rujan 2020.

NSOR Republike Austrije, Preuzeto s: <https://www.sd-network.eu/>, zadnji pregled rujan 2020.

NSOR Republike Hrvatske, Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html , zadnji pregled rujan 2020.

Sažetak

Održivi razvoj je koncept koji je posljednjih dvadeset do trideset godine privukao svjetsku pozornost zbog traženja rješenja problema neravnoteže između neobuzdanog rasta (materijalizam i konzumerizam) i očuvanja prirodnih resursa i okoliša. Ono teži gospodarskoj učinkovitosti, dakle ekonomskom razvoju, društvenoj odgovornosti odnosno socijalnom napretku te zaštiti okoliša. Republika Hrvatska je u veljači 2009. godine, u Hrvatskom saboru usvojila *Nacionalnu strategiju održivog razvoja*. Strategija sadrži temeljna načela i mjerila za određivanje ciljeva i prioriteta u promišljanju dugoročne preobrazbe prema održivom razvitku Republike Hrvatske (Ministarstvo zaštite okoliša i energetike). U Strategiji su određeni ključni izazovi na kojima Hrvatska mora raditi radi postizanja održivog razvitka. U radu je izrađena komparativna analiza *Nacionalne strategije održivog razvoja Republike Hrvatske* sa zemljama članicama Europske unije iz njene neposredne blizine, Republikom Slovenijom, Mađarskom i Republikom Austrijom. Komparativnom analizom strategije napravljen je pregled sličnosti i razlika između strategija radi, usporedno s drugim zemljama iz okružja, pružanja uvida u prednosti i nedostatke Strategije Republike Hrvatske, uvid u mjesta u kojima prednjači ili zaostaje pred drugima.

Ključni pojmovi: održivi razvoj, strategija održivog razvoja, srednjoeuropske zemlje

Abstract

Sustainable development is a concept that has attracted worldwide attention for the last twenty to thirty years due to the search for a solution to the problem of the imbalance between unbridled growth (materialism and consumerism) and the preservation of natural resources and the environment. It strives for economic efficiency (economic development), social responsibility (social progress) and environmental protection. In February 2009, the Republic of Croatia adopted the National Strategy for Sustainable Development in the Croatian Parliament. The strategy contains basic principles and criteria for determining goals and priorities in considering long-term transformation towards sustainable development of the Republic of Croatia (Ministry of Environmental Protection and Energy). The Strategy identifies key challenges that Croatia needs to work on in order to achieve sustainable development. The paper presents a comparative analysis of the National Strategy for Sustainable Development of the Republic of Croatia with the EU member states in its immediate vicinity, the Republic of Slovenia, Hungary and the Republic of Austria. A comparative analysis of the strategy provides an overview of the similarities and differences between the strategies in order to provide insight into the advantages and disadvantages of the Strategy of the Republic of Croatia, insight into places where it leads or lags behind others.

Key words: sustainable development, sustainable development strategy, Central European countries